

Parlamentaarinen työryhmä käsittelemään eräitä hallitusohjelmassa kirjattuja äänestämiseen ja vaaleihin liittyviä käytäntöjä

Loppuraportti

Parlamentaarinen työryhmä käsittelemään eräitä hallitusohjelmassa kirjattuja äänestämiseen ja vaaleihin liittyviä käytäntöjä

Loppuraportti

Parlamentaarinen työryhmä

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Oikeusministeriö

CC BY 4.0

ISBN pdf: 978-952-400-343-8

ISSN pdf: 2490-1172

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2026

Parlamentaarinen työryhmä käsittelemään eräitä hallitusohjelmassa kirjattuja äänestämiseen ja vaaleihin liittyviä käytäntöjä : Loppuraportti

Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2026:6		Teema	Mietintöjä ja lausuntoja
Julkaisija	Oikeusministeriö		
Yhteisötekijä	Parlamentaarinen työryhmä		
Kieli	suomi	Sivumäärä	43

Tiivistelmä

Valtioneuvosto asetti 23.11.2023 parlamentaarisen työryhmän, jonka tehtäviin kuului käsitellä hallitusohjelman kirjaukset koskien esteettömyyttä, kuljetuspalveluita, kotiaänestystä, ennakoäänestyksen ja ääntenlaskennan aikarajoja, vaaliviranomaisten poliittista edustavuutta, kampanjoinnin mahdollisuuksia julkisessa ja puolijulkisessa tilassa sekä vuoropuhelun aloittamista puolueiden, rahoituslaitosten ja valvovien viranomaisten kesken. Työryhmän tuli myös käsitellä asettamispäätöksensä kirjaus Valtiontalouden tarkastusviraston mahdollisuudesta tehostaa uhkasakolla lisätieto- tai selvityspyyntöä sekä jälki-ilmoitusta ja sitä koskevaa lisäselvitystä.

Lisäksi työryhmä käsiteli vaalirahoituslain kieltoa siirtää valtionavustusta ehdokkaan tukemiseksi, oikeuskanslerin oikeusministeriölle tekemää aloitetta harkita eduskuntavaalien ajankohtaa, vaalien ulkomainontakehikkoja, vaalihäirintää, aluevaalien ruotsinkielistä nimeä, ehdotuksia kuntien normituksen purkamiseksi, vaalirahoituslain kieltoa ehdokkaalle vastaanottaa tukea valtionyhtiöltä, keväällä 2025 toimitettuja alue- ja kuntavaaleja, vaalien häiriötilanneselvitystä sekä seurasi usealla hallinnontasolla luottamustoimessa toimimista arvioivaa työryhmää.

Työryhmä ehdottaa lainsäädännön osalta jatkovalmisteluun ryhtymistä vaali- ja puoluevaalirahoitusta koskevissa kirjauksissaan sekä aluevaalien ruotsinkielisen nimen osalta.

Asiasanat vaalit, äänestäminen, demokratia, vaaliviranomaiset, vaalilaki, puolueet, vaalilainsäädäntö

ISBN PDF 978-952-400-343-8 **ISSN PDF** 2490-1172

Julkaisun osoite <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-343-8>

Parlamentarisk arbetsgrupp ska behandla vissa praxis vid val och röstning som fastställts i regeringsprogrammet : Slutrapport

Justitieministeriets publikationer, Betänkanden och utlåtanden 2026:6		Tema	Betänkanden och utlåtanden
Utgivare	Justitieministeriet		
Utarbetad av	Parlamentarisk arbetsgrupp	Sidantal	43
Språk	finska		

Referat

Statsrådet tillsatte den 23 november 2023 en parlamentarisk arbetsgrupp med uppgift att behandla regeringsprogrammets föresatser om tillgänglighet, färdtjänst, hemmaröstning, tidsfristerna för förhandsröstning och rösträkning, valmyndigheternas politiska representativitet, möjligheterna att föra kampanj på offentliga och halvoffentliga platser samt inledandet av en dialog med partierna, finansinstituten och tillsynsmyndigheterna. Arbetsgruppen behandlar även föresatsen i sitt tillsättningsbeslut som handlar om Statens revisionsverks möjlighet att med vite förena också begäran om tilläggsuppgifter och begäran om utredning samt efterhandsredovisningar och tilläggsutredningar som gäller dem.

Arbetsgruppen behandlade dessutom förbuden enligt valfinansieringslagen, som gäller överföring av statsunderstöd för att stödja en kandidat samt mottagande av stöd från statsbolag; justitiekanslerns initiativ till justitieministeriet att överväga tidpunkten för riksdagsvalet; ställningar för valaffischering utomhus; valtrakasserier; välfärdsområdesvalets svenskspråkiga namn; förslag om avveckling av kommunernas normer; välfärdsområdes- och kommunalvalet som förrättades våren 2025; samt utredningen som gäller reglering av störningssituationer vid val. Arbetsgruppen följde också en annan arbetsgrupp som bedömde förtroendeuppdrag på flera förvaltningsnivåer.

Arbetsgruppen föreslår att man inleder fortsatt beredning i fråga om lagstiftningen i föresatserna om val- och partifinansiering samt gällande välfärdsområdesvalets svenskspråkiga namn.

Nyckelord val, röstning, demokrati, valmyndigheter, vallag, partier, vallagstiftning

ISBN PDF 978-952-400-343-8 **ISSN PDF** 2490-1172

URN-adress <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-343-8>

Parliamentary working group on certain voting and election practices referred to in the Government Programme : Final report

Publications of the Ministry of Justice, Memorandums and statements 2026:6	Subject	Memorandums and statements
Publisher	Ministry of Justice, Finland	

Group author	Parliamentary working group	Pages	43
Language	Finnish		

Abstract

On 23 November 2023, the Government appointed a parliamentary working group to address the points set out in the Government Programme concerning accessibility, transport services, at-home voting, time limits for advance voting and vote counting, the political representativeness of election authorities, opportunities for campaigning in public and semi-public spaces, and initiating dialogue between political parties, financial institutions and supervisory authorities. The group was also tasked with examining the National Audit Office's ability to impose a conditional fine to enforce requests for additional information or evidence, post-election reports and the related additional evidence.

The group also considered the prohibition in the Act on a Candidate's Election Funding on transferring discretionary government grants to support a candidate, the Chancellor of Justice's proposal to the Ministry of Justice to review the timing of parliamentary elections, frameworks for outdoor election advertising, election interference, the Swedish-language name of county elections, proposals to reduce municipal regulation, the prohibition in the Act on a Candidate's Election Funding on candidates receiving support from state-owned companies, the county and municipal elections held in spring 2025, and the Review of Legislation on Incidents and Disruptions Related to Elections. Finally, the group monitored a separate working group assessing the holding of positions of trust at several levels of administration.

The group proposes further law drafting concerning election and party funding and the Swedish-language name of county elections.

Keywords elections, voting, democracy, election authorities, Election Act, political parties, electoral legislation

ISBN PDF	978-952-400-343-8	ISSN PDF	2490-1172
-----------------	-------------------	-----------------	-----------

URN address <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-343-8>

Sisältö

Parlamentaarinen työryhmä käsittelemään eräitä vaaleihin ja äänestämiseen liittyviä käytäntöjä	7
1 Työryhmän asettaminen ja työskentely	8
1.1 Työryhmän asettaminen.....	8
1.2 Työryhmän työskentely.....	9
2 Työryhmän asettamispäätöksen mukaiset tehtävät	12
2.1 Hallitusohjelman kirjaus esteettömyydestä ja kuljetuspalveluista.....	12
2.2 Hallitusohjelman kirjaus kotiaänestyksestä ja ennakoäänestyksen ja ääntenlaskennan aikarajoista.....	19
2.3 Hallitusohjelman kirjaus vaaliviranomaisten poliittisesta edustavuudesta.....	23
2.4 Hallitusohjelman kirjaus julkisesta ja puolijulkisesta kaupunkilasta ja poliittisesta kampanjoinnista.....	26
2.5 Hallitusohjelman kirjaus säännöllisestä vuoropuhelusta puolueiden, rahoituslaitosten ja valvovien viranomaisten kanssa.....	28
2.6 Asettamispäätöksen mukainen tehtävä koskien vaalirahoituslakia.....	29
3 Työryhmän käsittelemät asettamispäätöksen ulkopuoliset asiat	32
3.1 Eduskuntavaalien ajankohta.....	32
3.2 Vaalirahoituslain 4 §:n 4 momentin selkeyttämistarve.....	32
3.3 Vaalien ulkomainontakehikot.....	33
3.4 Vaalihäirintä.....	36
3.5 Aluevaalien ruotsinkielinen nimi.....	37
3.6 Usealla hallinnonalalla luottamustoimessa toimimista arvioivan työryhmän seuraaminen.....	38
3.7 Kuntien normituksen purkuehdotukset.....	39
3.8 Selvitys vaaleja koskevasta häiriötilannesäätelystä.....	41
3.9 Vaalirahoituslain kielto ehdokkaalle vastaanottaa tukea valtionyhtiöltä.....	42
3.10 Vuoden 2025 alue- ja kuntavaalit.....	43

PARLAMENTAARINEN TYÖRYHMÄ KÄSITTELEMÄÄN ERÄITÄ VAALEIHIN JA ÄÄNESTÄMISEEN LIITTYVIÄ KÄYTÄNTÖJÄ

Valtioneuvosto asetti 23.11.2023 parlamentaarisen työryhmän käsittelemään eräitä pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelmassa kirjattuja äänestämiseen ja vaaleihin liittyviä käytäntöjä. Asettamispäätöksessä mainittujen tehtäviensä lisäksi työryhmä otti toimikaudellaan käsiteltäväkseen myös muita asioita.

Työskenneltyään toimikautensa 23.11.2023–31.12.2025 ajan työryhmä kunnioittavimmin luovuttaa loppuraporttinsa oikeusministeri Leena Merelle.

1 Työryhmän asettaminen ja työskentely

1.1 Työryhmän asettaminen

Valtioneuvosto asetti 23.11.2023 parlamentaarisen työryhmän käsittelemään eräitä pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelmassa¹ kirjattuja äänestämiseen ja vaaleihin liittyviä käytäntöjä toimikaudeksi 23.11.2023–31.12.2025.

Työryhmän asettaminen ja kokoonpano

Eduskunnassa edustettuina olevia rekisteröityjä puolueita pyydettiin nimeämään edustajansa työryhmän jäseneksi lokakuussa 2023. Oikeusministeriö lähetti nimeämispyynnöt eduskuntapuolueiden puoluetoimistoille. Nimeämispyyntöihin saatu- jen vastausten perusteella työryhmän jäseniksi asetettiin puoluesihteerit Kristiina Kokko (Kansallinen Kokoomus r.p.), puoluesihteerit Harri Vuorenpää (Perussuomalaiset r.p.), järjestöpäällikkö Pekka Tuuri (Suomen Sosialidemokraattinen Puolue r.p.), puoluesihteerit Antti Siika-aho (Suomen Keskusta r.p.), puoluesihteerit Anna Moring (Vihreä liitto r.p.), puoluesihteerit Anna Mäkipää (Vasemmistoliitto r.p.), puoluesihteerit Fredrik Guseff (Svenska folkpartiet i Finland r.p.), vt. puoluesihteerit Mikko Rekimies (Suomen Kristillisdemokraatit r.p.) ja eduskuntaryhmän pääsihteerit Iina Ilmarinen (Liike Nyt r.p.).²

Suurimman eduskuntapuolueen edustajana Kristiina Kokko asetettiin työryhmän puheenjohtajaksi. Puolueen puoluesihteerin vaihduttua työryhmän puheenjohtajana toimi 27.9.2024 kokouksesta alkaen puoluesihteerit Timo Elo (Kansallinen Kokoomus r.p.). Työryhmälle ei asetettu varapuheenjohtajaa.

Pysyviksi asiantuntijoiksi työryhmään asetettiin yksikön päällikkö Niklas Wilhelms-son oikeusministeriöstä, hallitusneuvos Mervi Kuittinen valtiovarainministeriöstä, erityisasiantuntija Kaarina Tuokko sosiaali- ja terveysministeriöstä, yliarkkitehti Niina Kilpelä ympäristöministeriöstä ja lakiasiaainjohtaja Juha Myllymäki Suomen Kuntaliitosta. Kaarina Tuokon sijaan pysyvänä asiantuntijana toimi erityisasiantuntija Sanna Ahonen sosiaali- ja terveysministeriöstä 23.5.2024 kokouksesta alkaen.

1 [Vahva ja välittävä Suomi. Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma \(20.6.2023\), jäljempänä hallitusohjelma.](#)

2 Puolueista käytetään niistä yleiskielessä vakiintuneita nimiä ja lyhenteitä.

Työryhmän jäsenille ja pysyville asiantuntijoille ei asettamispäätöksessä nimetty varajäseniä. Vakiintuneen käytännön mukaisesti jäsenen tai pysyvän asiantuntijan ollessa estyneitä sai heidän sijaan työryhmän kokoukseen osallistua toinen henkilö.

Kokouksiin on osallistunut Harri Vuorenpään sijaan Juhani Huopainen ja Kai Järvi-kare; Pekka Tuurin sijaan Mikkel Näkkäläjärvi; Antti Siika-ahon sijaan Anna-Mari Vimpari ja Juha Iso-Aho; Fredrik Guseffin sijaan Maria Grundström ja Joel Sundström; Anna Mäkipään sijaan Juuso Aromaa ja Iina Ilmarisen sijaan Petteri Redsvén.

Työryhmän sihteeristöksi asetettiin erityisasiantuntija Oula-Antti Labba (sihteerinä 31.12.2024 saakka) ja suunnittelija Tuomas Rekola oikeusministeriöstä. Erityisasiantuntija Laura Nurminen oikeusministeriöstä toimi työryhmän sihteerinä 1.1.2025 alkaen.

1.2 Työryhmän työskentely

1.2.1 Asettamispäätöksessä mainitut tehtävät ja työryhmän itselleen ottamat asiat

Asettamispäätöksensä mukaisesti parlamentaarisen työryhmän tuli käsitellä seuraavat hallitusohjelman kirjaukset ja antaa niitä koskevat esityksensä.

”Hallitus varmistaa äänestyspaikkojen ja valtuustosalien esteettömyyden lainsäädännöllä sekä kuntien paremmalla ohjauksella ja koulutuksella. Kuljetuspalvelun piirissä oleville myönnetään oikeus äänestysmatkaan sekä poliittisessa luottamustoimessa ja ehdokkaana vaaleissa oleville tiettyyn määrään matkoja ilman, että se kuluttaa oikeutta muihin matkoihin.” (Hallitusohjelma, s. 215).

”Kotiäänestyksen mahdollisuudesta informoidaan nykyistä paremmin. Muutetaan ennakkoäänestyksen ja ääntenlaskennan aikarajoja vastaamaan lisääntyneen ennakkoäänestämisen tarpeita.” (s. 215).

”Varmistetaan vaalivirkailijoiden mahdollisimman kattava poliittinen edustavuus sekä ennakkoäänestysaikana että varsinaisena vaalipäivänä.” (s. 215).

”Hallitus varautuu julkisen ja puolijulkisen kaupunkitilan muuttumiseen ja poliittisen kampanjoinnin sekä kokoontumisvapauden toteutumiseen tulevaisuuden kaupunkiympäristössä. Edistetään tarpeellisia kaavamuutoksia sekä selvitetään tarkemmin suurille joukkoliikenneasemille vievien kulkureittien omistusta ja käyttöä.” (s. 215).

”Aloitetaan säännöllinen vuoropuhelu puolueiden, rahoituslaitosten ja valvovien viranomaisten kanssa liittyen ehdokkaiden ja poliittisten yhdistysten lainmukaiseen, tarkoituksenmukaiseen ja selkeään vaaleihin sekä poliittiseen toimintaan liittyvään tilinpitoon. Varmistetaan, että vaali- ja puolerahoitusvalvonnassa toteutuu periaate, että samaa tietoa ei kysytä kuin kerran.” (s. 215).

Lisäksi asettamispäätöksen mukaan työryhmän tuli selvittää parlamentaarisen vaalityöryhmän loppuraportissaan³ (9.2.2022) esittämiä muutoksia lakiin ehdokkaan vaalirahoituksesta, jonka mukaan Valtiontalouden tarkastusvirastolle annettaisiin mahdollisuus tehostaa uhkasakolla valvontatyötään. Lakia ehdotettiin täsmennettäväksi siten, että tarkastusvirastolla olisi mahdollisuus tehostaa uhkasakolla lisätietotai selvityspyyntöä sekä jälki-ilmoitusta ja sitä koskevaa lisäselvitystä.

Asettamispäätöksessä annettujen tehtävien lisäksi työryhmä käsitteli kokouksissaan:

- vaalirahoituslain kieltoa siirtää valtionavustusta ehdokkaan tukemiseksi,
- valtioneuvoston oikeuskanslerin oikeusministeriölle tekemää aloitetta harkita eduskuntavaalien ajankohtaa,
- vaalien ulkomainontakehikkoja,
- vaalihäirintää,
- aluevaalien ruotsinkielistä nimeä,
- ehdotusta kuntien normituksen purkamiseksi,
- vaalirahoituslain kieltoa ehdokkaalle vastaanottaa tukea valtionyhtiöltä,
- vuoden 2025 alue- ja kuntavaaleja ja
- selvitystä koskien vaalien häiriötilannesääntelyä.

Lisäksi työryhmä seurasi useilla hallinnon tasoilla luottamushenkilönä toimimista arvioivaa työryhmää (VM144:/2024).⁴

3 [Parlamentaarisen vaalityöryhmän loppuraportti 9.2.2022. Oikeusministeriön julkaisu, Mietintöjä ja lausuntoja 2022:6.](#)

4 [Useilla hallinnon tasoilla luottamushenkilönä toimimista arvioivan työryhmän hanke-sivu: https://valtioneuvosto.fi/hanke?tunnus=VM144:00/2024.](https://valtioneuvosto.fi/hanke?tunnus=VM144:00/2024)

1.2.2 Työryhmän kokoontumiset

Työryhmä kokoontui toimikautensa aikana yhteensä 13 kertaa. Vuonna 2024 työryhmän kokouksia pidettiin kuusi kertaa: 15.2.2024, 8.4.2024, 23.5.2024, 19.6.2024, 27.9.2024, 17.12.2024 ja vuonna 2025 seitsemän kertaa: 18.2.2025, 5.5.2025, 13.6.2025, 18.9.2025, 22.10.2025, 28.11.2025, 16.12.2025. Lisäksi työryhmä järjesti pyöreän pöydän keskustelutilaisuuden 7.11.2024 rahoituslaitosten ja valvovien viranomaisten kanssa vaali- ja puolerahoituksesta.

2 Työryhmän asettamispäätöksen mukaiset tehtävät

2.1 Hallitusohjelman kirjaus esteettömyydestä ja kuljetuspalveluista

Työryhmän tuli asettamispäätöksensä mukaisesti käsitellä pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman kirjaus:

”Hallitus varmistaa äänestyspaikkojen ja valtuustosalien esteettömyyden lainsäädännöllä sekä kuntien paremmalla ohjauksella ja koulutuksella. Kuljetuspalvelun piirissä oleville myönnetään oikeus äänestysmatkaan sekä poliittisessa luottamustoimessa ja ehdokkaana vaaleissa oleville tiettyyn määrään matkoja ilman, että se kuluttaa oikeutta muihin matkoihin.”

Hallitusohjelmakirjauksesta voidaan eritellä seuraavat asiakokonaisuudet: äänestyspaikkojen esteettömyys, valtuustosalien esteettömyys, kuljetuspalveluiden piirissä olevan äänioikeutetun oikeus äänestysmatkaan, luottamustoimessa oleville oikeus matkoihin ja ehdokkaille oikeus matkoihin.

Työryhmä käsittelee teemaa seitsemässä kokouksessaan: 15.2.2024, 8.4.2024, 6.5.2024, 19.6.2024, 27.9.2024, 5.5.2025 ja 22.10.2025.

Äänestyspaikkojen esteettömyys

Vaalilain 9 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan yleisiä ennakoäänestyspaikkoja ovat ne kotimaan yleiset ennakoäänestyspaikat, joiden lukumäärästä ja sijainnista kunnanhallitus päättää ja joita on oltava, jollei erityisestä syystä muuta johdu, jokaisessa kunnassa vähintään yksi.

Ulkomaan ennakoäänestyspaikoista Suomen edustustoissa ja niiden toimipaikeissa ja aluevaalien ja kuntavaalien yleisistä ennakoäänestyspaikoista Ahvenanmaan maakunnassa säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Vaalilain 48 a §:ssä säädetään ennakkoäänestystilasta:

Kunnan keskusvaalilautakunnan on huolehdittava siitä, että kaikissa kunnanhallituksen päätöksellä kotimaan yleiseksi ennakkoäänestyspaikoiksi määrätyissä paikoissa on ennakkoäänestystä varten asianmukainen ennakkoäänestystila ja tarvittava kalusto.

Ennakkoäänestystilassa tulee olla riittävästi tilaa myös niitä äänestäjiä varten, jotka odottavat vuoroaan päästäkseen äänestämään.

Vaalilain 69 §:ssä säädetään lähes vastaavin sanamuodoin äänestystilasta vaalipäivänä. Vaalilaissa ei ole nimenomaista mainintaa äänestystilan esteettömyydestä.

Vaaliviranomaisiin sovelletaan yhdenvertaisuuslakia (1325/2014), jonka 5 §:n mukaan viranomaisen on arvioitava, miten sen toiminta vaikuttaa eri väestöryhmiin ja miten yhdenvertaisuus muutoin toteutuu sen toiminnassa, ja ryhdyttävä tarvittaaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi.

YK:n vammaisyleissopimuksen 29 artiklassa määrätään sopimusosapuolia takamaan vammaisille henkilöille poliittiset oikeudet ja mahdollisuuden nauttia niistä yhdenvertaisesti muiden kanssa sekä varmistamaan, että äänestysjärjestelyt ovat asianmukaisia. Sopimuksen valvontaelimenä toimiva komitea tutki Suomen ensimmäisen raportin vammaisten henkilöiden oikeuksista tehdyn yleissopimuksen täytäntöönpanosta ja antoi sopimusta koskevia suosituksia. Äänestyspaikkoihin ja äänestämiseen liittyen komitea muun ohella suositti Suomea turvaamaan äänestyspaikkojen esteettömyyden ja vammaisten henkilöiden vaalisalaisuuden toteutumisen.⁵

Oikeusministeriö antaa yleisissä vaaleissa vaalilain 10 §:n nojalla asianomaisille vaaliviranomaisille vaaliohjeet vaalien toimittamiseen. Vaaliohjeet täsmentävät laissa määrättyjä menettelytapoja vaaleissa. Vaaliohjeissa kerrotaan myös äänestyspaikkojen esteettömyydestä huolehtimisesta. Oikeusministeriön ohjeistuksessa kunnille lähtökohtana on, että jokaisen äänestyspaikan tulisi olla esteetön. Vaaliohjeiden liitteenä on Invalidiliiton laatima äänestyspaikkojen esteettömyyden tarkistuslista, joka sisältää yksityiskohtaiset ohjeet äänestyspaikan esteettömyydestä.

Oikeusministeriö kehottaa kunnanhallituksia huolehtimaan esteettömyyden toteutumisesta ennen vaaleja kunnanhallituksille lähettämässään kirjeessä (ns. kuntakirje).

5 [CRPD/C/FIN/CO/1. Committee on the Rights of Persons with Disabilities. Concluding observations on the initial report of Finland 24.9.2025.](#)

Työryhmä järjesti teemaan liittyen kuulemisen kokouksessaan 8.4.2024. Työryhmä pyysi kuultavaksi Vammaisfoorumi ry:n, Vammaisten henkilöiden oikeuksien neuvottelukunnan (VANE), Invalidiliitto ry:n, Näkövammaisten liitto ry:n, Kehitysvammaliitto ry:n ja Kuurojen liitto ry:n. Kuulemisen lisäksi Vammaisfoorumin muilla jäsenjärjestöillä ja kuultavaksi kutsutuilla oli mahdollisuus toimittaa kirjallinen lausunto työryhmälle.

Kuulemistilaisuudessa ja kirjallisissa lausunnoissa tuli esille useita huomioita ja kehittämistarpeita liittyen äänestyspaikkojen esteettömyyteen:

Kuuloliitto kiinnitti lausunnossaan huomiota äänestyspaikkojen kuuloesteettömyyteen, akustiikkaan sekä valaistukseen.

Kehitysvammaliitto totesi lausunnossaan, että äänestyspaikalla tulisi huomioida tilojen aistiesteettömyys, opastusten selkokieliyys ja avustajien saataavuus. Kuntien koulutuksessa tulisi ohjeistaa kohtaamaan henkilöitä, joilla on ymmärtämisen tai kielellisiä haasteita, kuten kehitys- tai puhevamma, jotta henkilö voi käyttää hänelle kuuluvaa äänioikeuttaan.

Näkövammaisten liitto kiinnitti lausunnossaan huomiota siihen, että opaskoiran pääsy vaalihuoneistoon on taattava. Tämä seikka tulee ottaa esille vaalivirkailijoita koulutettaessa tai heille materiaalipakettia tuotettaessa. Näkövammaisten liitto kiinnitti huomiota myös vaalihuoneistojen valaistukseen ja opasteiden selkeyteen.

Eduskunnan oikeusasiamies on tehnyt ennalta ilmoittamattomia tarkastuksia yleisissä vaaleissa äänestyspaikoille. Näissä tarkastuksissa on selvitetty myös ennakköäänestyspaikkojen esteettömyyttä. Tarkastuksissa on erityisesti kiinnitetty huomiota äänestyspaikkojen puutteelliseen valaistukseen ja siihen, että osa äänestyskopeista oli liian kapeita pyörätuolia käyttäviä äänestäjiä varten. Kertomuksessaan vuodelta 2023 oikeusasiamies on kuitenkin pitänyt myönteisenä, että tarkastushavaintojen mukaan yhä useammat äänestyspaikat alkavat olla esteettömiä.

Invalidiliitto teki kyselyn esteettömyyden toteutumisesta vuoden 2025 alue- ja kuntavaalien jälkeen. Yhteensä vastaajia oli 36, joista 37 % oli kohdannut esteettömyyteen liittyviä puutteita äänestyspaikalla vuoden 2025 alue- ja kuntavaaleissa. Vastauksissa esteettömyyspuutteet liittyivät äänestyskoppien sijoitteluun ja varusteluun, puutteellisiin opasteisiin ja tiedottamiseen, hankaluuksiin lukea ehdokaslis-tojen yhdistelmää (yhdistelmän sijoittaminen liian korkealle tai pieni kirjasinkoko) ja vaikeuksiin liikkua pyörätuolilla äänestyspaikalla.

Työryhmän keskustelussa nousi esiin, että edelleen on tarvetta kiinnittää huomiota äänestyspaikkojen esteettömyyden toteutumiseen. Lailla säätämisen osalta keskustelussa tuotiin esiin mahdolliset riskit äänestyspaikkojen määrän vähentymisestä, koska kunnilla on laaja harkintavalta äänestyspaikkojen määräämisessä.

Äänestyspaikkojen esteettömyyden osalta työryhmän keskustelussa nousi esiin tiedontarve äänestyspaikkojen esteettömyyspuutteiden laajuudesta. Tietoa äänestyspaikkojen esteettömyyteen liittyvistä ongelmista saadaan tällä hetkellä pääasiassa laillisuusvalvonnan tarkastuksien ja kansalaisjärjestöjen kautta.

Keskustelussa nostettiin esille myös se, että äänestyspaikkojen esteettömyyttä koskevat haasteet voivat olla myös tilannekohtaisia, esimerkiksi sääolosuhteista johtuvia ja että äänestäjät tarvitsisivat ennakkotietoa äänestyspaikkojen esteettömyydestä.

Valtuustosalien esteettömyys

Valtuustosaleista (so. hyvinvointialueen valtuuston ja kunnanvaltuuston kokoukspaikoista) vastaavat kunnat ja hyvinvointialueet. Laissa hyvinvointialueesta tai kuntalaissa ei ole säännöksiä koskien valtuustosaleja tai valtuustosalien esteettömyyttä tai siitä, millaisissa tiloissa valtuustojen tulee kokoontua.

Mainittuihin viranomaisiin sovelletaan yhdenvertaisuuslakia, jonka 5 §:n mukaan viranomaisen on arvioitava, miten sen toiminta vaikuttaa eri väestöryhmiin ja miten yhdenvertaisuus muutoin toteutuu sen toiminnassa, ja ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi. YK:n vammaisyleis-sopimuksen 29 artiklassa määrätään sopimusosapuolia takaamaan vammaisille henkilöille poliittiset oikeudet ja mahdollisuuden nauttia niistä yhdenvertaisesti.

Rakentamisen esteettömyyssäätelyn veloitteet kohdentuvat nykyisellään vain rakentamislupaa edellyttävään uudisrakentamiseen ja korjaus- ja muutostyöhön.

Työryhmän 8.4.2024 järjestämässä kuulemistilaisuudessa ja työryhmälle toimitetuissa lausunnoissa tuotiin esille valtuustosalien esteettömyyden osalta muun muassa seuraavia havaintoja.

Kuuloliitto totesi työryhmälle antamassaan lausunnossa, että kuntia tulisi ohjata varmistamaan, että jokaisessa Suomen valtuustosalissa on käytössä äänensiirtojärjestelmällä varustettu äänentoistojärjestelmä ja että sitä myös osataan käyttää.

Tähän liittyen Kuuloliitto otti lausunnossaan myös esiin, että kuulovammaisten tulkkauksen järjestämisessä kunnallisten luottamuselinten kokouksiin on esiintynyt ongelmia ja että asian korjaamiseksi Suomessa tulisi pikaisesti käynnistää tulkkauspalvelulain kokonaisarviointi.

Näkövammaisten liitto totesi lausunnossaan, että näkövammaisten näkökulmasta oleellista on hyvä ja häikäisemätön valaistus. Lisäksi valtuustojen (ja muiden kunnallisten, alueellisten ja valtakunnallisten luottamuselinten) käyttämien kokousjärjestelmien ja kokousmateriaalien tulee olla saavutettavia. Näkövammaisen on voitava käyttää niitä itsenäisesti ja tarvittaessa apuvälineiden, kuten ruudunlukuohjelman, avulla. Myös kokouksissa äänestämiseen käytettävien laitteiden tulee olla saavutettavia.

Invalidiliitto muistutti lausunnossaan Suomen sitoutuneen noudattamaan YK:n yleissopimusta vammaisten henkilöiden oikeuksista (27/2016). Sopimuksen 29 artiklassa otetaan kantaa vammaisten henkilöiden osallistumiseen poliittiseen ja julkiseen elämään ja todetaan että sopimuspuolet takaavat vammaisille henkilöille poliittiset oikeudet ja mahdollisuuden nauttia niistä yhdenvertaisesti muiden kanssa.

Työryhmä on keskustellut valtuustosalien esteettömyydestä 27.9.2024 kokouksessaan. Kokouksessa Kuntaliiton edustaja, johtava juristi Ida Sulin kertoi Kuntaliiton kouluttavan asiassa kuntia laajasti jo nyt. Kuntaliitolta lähtee kaupunkikanslioihin ja kunnille materiaalia, johon voitaisiin tulevaisuudessa saada vielä lisää tähän aiheeseen liittyvää tietoa mukaan.

Työryhmä katsoo, että äänestyspaikkojen esteettömyyden tulisi toteutua täysimääräisesti. Vaikka vaaliohjeissa ja laillisuusvalvojien kannanotoissa edellytetään esteettömyyden toteutumista, on tiedossa että edelleenkin esteettömyys ei toteudu kaikissa äänestyspaikoissa YK:n vammaisyleissopimuksessa edellytetyllä tavalla.

Työryhmä kiinnittääkin huomiota siihen, että YK:n vammaisyleissopimus ja yhdenvertaisuuslaki velvoittavat kuntia jatkuvasti kehittämään esteettömyyttä. Työryhmä nosti esiin myös tarpeen seurata esteettömyyden toteutumista.

Työryhmä kehottaa kuntia ottamaan huomioon äänestyspaikkojen esteettömyyden kaikissa vaalien toimittamisen vaiheissa. Esteettömyyden toteutuminen tulee varmistaa jo äänestyspaikoista päätettäessä.

Koska kunta määrää äänestyspaikoista, työryhmä kehottaa kuntia hyödyntämään kunnallisia vaikuttamistoimielimiä kuten vammaisneuvostoa, tehdessään päätöksiä äänestyspaikoista.

Työryhmä nostaa hyvänä esimerkkinä esiin Kristiinankaupungin asukkailleen järjestämän kyselyn, joka toteutettiin ennen äänestyspaikoista määräämistä ja siinä kysyttiin asukkaiden näkemyksiä äänestyspaikkojen sijainneista, aukioloajoista kuin myös esteettömyydestä.

Työryhmä nosti esille, että kysymys esteettömyydestä ei koske ainoastaan valtuustosaleja, vaan muitakin kuntien luottamustoimielinten käyttämiä kokoustiloja. Lisäksi, valtuuston kokousten ollessa julkisia tilaisuuksia, esteettömyyden tulee oteutua myös yleisölle varattujen tilojen osalta.

Työryhmä pitää tärkeänä, että Kuntaliitto edelleen ohjeistaa kuntia esteettömyyden toteuttamisessa niin valtuustosalien kuin muidenkin luottamuselinten käyttämien tilojen osalta.

Vammaisten henkilöiden kuljetuspalvelut

Vaalilain 190 §:n mukaan vammaisten äänestäjien kuljetuksesta äänestys- tai ennakkoäänestyspaikalle on voimassa, mitä vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetussa laissa (380/1987) säädetään kuljetuspalveluista. Pykälässä viitataan lakiin, joka on kumottu vuoden 2025 alusta voimaan tullella vammaispalvelulailla (675/2023).

Vammaispalvelulain mukaisia erityispalveluja järjestetään vammaiselle henkilölle, jos hän täyttää vammaispalvelulain soveltamisalassa määritellyt kriteerit ja palvelukohtaiset myöntämiskriteerit. Vammaispalvelulain lähtökohtana on huomioida yksilöllinen palvelutarve. Liikkumisen tuki voidaan toteuttaa hyvin monella eri tavalla. Lähtökohtana on, kuten aikaisemminkin, että myös vammaisten henkilöiden liikkuminen tapahtuu ensisijaisesti osana esteetöntä ja toimivaa julkista joukkoliikennettä (ml. myös kutsu- ja palveluliikenne).

Vammaispalvelulaissa säädetään liikkumisen tuen järjestämisestä. Vammaisella henkilöllä on oikeus saada liikkumisen tukea muun muassa työ- ja opiskelumatkoihin välttämättä tarvitsemansa määrä. Lisäksi vammaisella henkilöllä on oikeus saada muun tavanomaisen elämän matkoihin vähintään 18 yhdensuuntaista matkaa

kuukaudessa, ellei hän hae pienempää määrää matkoja. Matkojen myöntäminen perustuu yksilölliseen palvelutarpeeseen ja matkojen tarve vaihtelee vammaisen henkilön tilanteesta riippuen. Tavanomaisen elämän matkoihin sisältyy yhteiskunnallisen osallistumiseen liittyvät matkat, mukaan lukien äänestysmatkat. Matkojen myöntämistä koskevan nykyisen sääntelyn mukaan tulee siis huomioida äänestysmatkojen tarve. Hyvinvointialue voi myöntää enemmän kuin 18 yhdensuuntaista matkaa, mikäli vammaisen henkilö pystyy perustellusti osoittamaan tarpeen suuremmalle määrälle matkoja.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) tietojen mukaan vammaispalvelulain mukaisia kuljetuspalvelun täysi-ikäisiä käyttäjiä oli vuonna 2024 noin 83 000 (Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet). THL:n tilastoista eivät ilmene vammaisten henkilöiden ehdokkuudet vaaleissa.

Vammaisjärjestöjen lausunnoissa ja kuulemisessa tuotiin työryhmälle ilmi, että tällä hetkellä hyvinvointialueiden tulkintakäytäntö vaihtelee ja voi osaltaan haitata poliittiseen elämään osallistumista. Keskeiseksi ongelmaksi nostettiin esiin nykyisen lain säädännön tulkinta.

Työryhmän keskusteluissa kuljetuspalveluiden osalta pohdittiin eri muutostarpeita vammaispalvelulakiin tai vaalilakiin ja niiden mahdollisia vaikutuksia.

Työryhmä katsoo, että vammaisten henkilöiden kuljetuspalveluita koskevat säännökset mahdollistavat matkan myöntämisen äänestämistä varten jo nykyisin. Työryhmä kuitenkin kiinnittää huomiota hyvinvointialueiden tulkintaan matkojen myöntämisessä. Lain yhdenvertainen tulkinta ja soveltaminen tulee turvata laatimalla ohjeistus hyvinvointialueille liikkumisen tuen myöntämisestä yksilöllisen tarpeen mukaan huomioiden tarve äänestysmatkoille.

Työryhmä pitää tarpeellisena, että hyvinvointialueille suunnattua ohjeistusta vahvistetaan. THL ohjeistaa asiasta asiantuntijaohjeissaan verkkosivuilla ja ohjeistus käydään läpi myös verkostotilaisuuksissa vuoden 2026 aikana. Lisäksi THL:n tarkoituksena on käynnistää hanke, jossa toteutetaan liikkumisen tuen tukipaketti, ja ohjeistus huomioidaan hankkeen toteutuksessa.

Nykyinen vaalilain 190 §:n informatiivinen viittaus kumottuun säädökseen päivitetään viittaukseksi voimassa olevaan vammaispalvelulakiin.

Luottamustoimessa oleville myönnettävien kuljetuspalveluiden osalta työryhmä katsoo, että vammaispalvelulain säännökset mahdollistavat matkojen myöntämisen yhteiskunnalliseen osallistumiseen ja tarve tulee arvioida yksilöllisesti.

Lisäksi luottamustoimen hoitamisesta johtuvien matkakulujen osalta kuntalaissa ja hyvinvointialuelaisa säädetään, että luottamushenkilöille maksetaan korvaus matkakustannuksista. Valtuustot päättävät korvausten perusteista.

Vaaleissa ehdolla olevien henkilöiden kampanjointiin myönnettävien matkojen osalta työryhmän keskustelussa todettiin, että korva merkittyjen matkojen myöntäminen nimenomaisesti kampanjointiin lainsäädännön tasolla olisi yhdenvertaisuuden kannalta väistämättä ongelmallista.

2.2 Hallitusohjelman kirjaus kotiäänestyksestä ja ennakkoäänestyksen ja ääntenlaskennan aikarajoista

Työryhmän tuli asettamispäätöksensä mukaisesti käsitellä hallitusohjelman kirjaus:

”Kotiäänestyksen mahdollisuudesta informoidaan nykyistä paremmin. Muutetaan ennakkoäänestyksen ja ääntenlaskennan aikarajoja vastaamaan lisääntyneen ennakkoäänestämisen tarpeita.”

Kotiäänestyksestä informointi

Kotiäänestyksen edellytyksistä säädetään vaalilain 46 §:n 3 momentissa:

”Äänioikeutettu henkilö, jonka kyky liikkua tai toimia on siinä määrin rajoittunut, ettei hän pääse äänestys- eikä ennakkoäänestyspaikkaan ilman kohtuuttomia vaikeuksia, saa äänestää ennakolta kotonaan. Kotiäänestys toimitetaan siinä kunnassa, joka on merkitty äänioikeusrekisteriin äänestäjän kotikunnaksi. Kotiäänestyksen yhteydessä voi äänestää myös kotiäänestykseen oikeutetun kanssa samassa taloudessa asuva omaishoidon tuesta annetussa laissa (937/2005) tarkoitettu omaishoitaja, jos kyseinen kunta on merkitty äänioikeusrekisterissä hänen kotikunnakseen.”

Vaalilain 48 §:n 1 momentin 5 kohdan mukaan ennakoäänestys toimitetaan ennakoäänestyksen ajanjaksona kotiäänestyksessä äänestäjälle erikseen ilmoitettuna, kello 9:n ja 20:n välisenä aikana.

Vaalilain 55 §:n 1 momentin mukaan kotiäänestykseen oikeutetun on kirjallisesti tai puhelimitse ilmoitettava halukkuudestaan äänestää ennakolta kotonaan viimeistään 12. päivänä ennen vaalipäivää ennen kello 16 kotikuntansa keskusvaalilautakunnalle.⁶

Kotiäänestyksestä informoidaan tällä hetkellä jokaiselle äänioikeutetulle kirjepostina tai sähköisesti lähetettävässä ilmoituksessa äänioikeudesta eli ilmoituskortissa. Ilmoituskortti sisältää tietoa kotiäänestyksestä ja sitä koskevat ilmoittautumisohjeet. Oikeusministeriön vaaliohjeissa kuntia ohjeistetaan myös lähettämään ilmoittautumislomake edellisissä vaaleissa kotona äänestäneille.⁷

Yllä mainitun tiedottamisen lisäksi kunnat käyttävät kotiäänestyksestä tiedottamiseen paikallisia tiedotusvälineitä ja sosiaalisen median kanavia. Tietoa kotiäänestyksestä liitetään myös kunnan antamaan lakisääteiseen kuulutukseen. Jotkut kunnat tekevät yhteistyötä kotiäänestyksen informoinnissa myös kotihoidon järjestäjän eli hyvinvointialueen kanssa.⁸

Kotiäänestyksestä informoinnin osalta työryhmä keskusteli äänioikeutetuille lähetettävästä äänioikeusilmoituksesta eli ilmoituskortista ja siitä, että hallitusohjelman Digi ensin -hankkeen myötä sähköiset viranomaisviestit, mukaan lukien sähköiset ilmoituskortit tulevat lisääntymään. Edellisissä eduskuntavaaleissa sähköinen ilmoituskortti lähetettiin yli miljoonalle äänioikeutetulle ja jatkossa sähköinen ilmoituskortti on ensisijainen ilmoituskortin toimittamistapa. Työryhmän keskustelussa nostettiin kotiäänestyksen informoinnin osalta esiin huomio siitä, että sähköisiä ilmoituskortteja ei välttämättä lueta yhtä huolellisesti kuin paperisia ilmoituskortteja.

Lisäksi työryhmä nosti esiin käsitelleessään kotiäänestystä, että mahdollisuus kotiäänestykseen ei poista tarvetta äänestyspaikkojen esteettömyyden toteuttamiselle.

6 Ks. ilmoittautumislomake, jota voidaan käyttää kotiäänestykseen ilmoittautuessa: <https://vaalit.fi/aanestaminen-kotona>

7 Esim. Oikeusministeriön vaaliohjeet alue- ja kuntavaaleissa 2025. Vaaliohje 1 s. 39.

8 Tiedot perustuvat oikeusministeriön kesällä 2025 lähettämään Webropol-kyselyyn kunnille, jossa kartoitettiin kuntien näkemyksiä oikeusasiamiehelle esittämäänsä harkintaa varten. Kyselyssä kunnilla kysyttiin varsinaisen kyselyn aiheen eli vaalitoimikuntien roolin lisäksi myös vaalien ulkomainontatelineistä ja kotiäänestystä koskevasta informoinnista. Kysely lähetettiin valikoiduille kunnille, joihin kuului vaalitietojärjestelmän pilottikuntia sekä kuntia, joiden alueella on keskussairaala tai varuskunta.

Ennakkoäänestysajanjaksosta ja ääntenlaskennan aikarajoista

Ennakkoäänestysajanjaksosta säädetään vaalilaissa. Kotimaan ennakkoäänestyksen ajanjakso alkaa vaalipäivää edeltävän viikon keskiviikkona ja päättyy vaalipäivää edeltävänä tiistaina ennakkoäänestysajanjakson ollen siten seitsemän päivää. Yleinen ennakkoäänestyspaikka voi olla arkisin avoinna klo 8–20 välillä ja viikonloppuna klo 9–18 välillä.

Ennakkoon annettavien äänten osuus on ollut suurempi kuin varsinaisena vaalipäivänä annettavien äänten osuus kaikissa yleiseissä vaaleissa 2020-luvulla. Lisäksi ennakkoäännten osuus annetuista äänistä on kasvanut trendinomaisesti viimeisimmässä vaaleissa ja on mahdollista, että sama kehityssuunta jatkuu.

Ennakkoäänestyksen ajanjakson ja äänestyslaskennan aikarajojen muuttamista koskevassa asiassa työryhmä kuuli kokouksessaan 17.12.2024 Helsingin keskusvaalilautakunnan puheenjohtaja Juha Viertolaa ja oikeusministeriön vaalijohtaja Arto Jääskeläistä.

Työryhmän kuulemisessa ja keskustelussa tuli ilmi, että ennakkoäänestyksen kasvava suosio ja nykyiset ennakkoäänestyksen aikataulut voivat nykykehityksen jatkua aiheuttaa haasteita.

Postipalveluilla on merkittävä rooli ennakkoäänestysasiakirjojen toimittamisessa äänestäjän kotikunnan keskusvaalilautakunnalle. Tästä syystä postinkulun aikataulut tulee ottaa huomioon arvioidessa mahdollisia muutoksia ennakkoäänestyksen aikatauluihin.

Ennakkoäänestyksen ajankohdan muuttamiselle voidaan hahmottaa pääasiassa neljä erilaista vaihtoehtoa.

Ennakkoäänestyksen viimeisen mahdollisen ajankohdan (vaalipäivää edeltävä tiistai, kello 20) ja ennakkoäänestysasiakirjojen keskusvaalilautakuntaan toimittamisen määräajan (vaalipäivää edeltävä perjantai, kello 19) välistä aikaa voidaan muuttaa joko 1) *siirtämällä* ennakkoäänestysajanjakso alkamaan aiemmin ja päätymään aiemmin muutoin sen säilyessä nykyisen pituisena tai ennakkoäänestysajanjaksoa voidaan 2) *lyhentää* esimerkiksi niin, että se alkaisi edelleen vaalipäivää edeltävän viikon keskiviikkona mutta päättyisi esimerkiksi vaalipäivää edeltävänä maanantaina.

Vaihtoehtona on myös 3) *muuttaa* ennakkoäänestysmahdollisuuksia siten, että ennakkoäänestyksen kahtena viimeisenä päivänä eli maanantaina ja tiistaina olisi mahdollisuus äänestää ennakkoon ainoastaan siinä kunnassa, joka äänestäjälle on

merkitty äänioikeusrekisteriin kotikunnaksi tai väestönkirjanpitokunnaksi. Tämä voisi kuitenkin olla äänestäjien tottumusten ja viestinnän näkökulmasta hyvin haasteellinen muutos. Äänestäjille voisi olla vaikea viestiä, että sunnuntaina voi äänestää ennakkoon missä vain, mutta maanantaina enää ei.

Vaihtoehtona voidaan ajatella olevan myös kokonaan 4) *luopuminen* nykyisenkaltaisista ennakkoäännten toimittamisen määräajoista ja tuloslaskennan aikatauluista. Asettamalla viimeiset määräajat ennakkoäänestysasiakirjojen toimittamiselle ja tarkastamiselle vaalipäivän jälkeiseen aikaan ei ennakkoäänestysajanjakson ja vaalipäivän väliin jäisi päiviä, jolloin äänestäjä ei voisi käyttää äänioikeuttaan. Tässä vaihtoehdossa, monen muun seikan ohella, vaalipäivänä laskettava alustava vaalitulokset olisi vain suuntaa-antava ja sen painoarvo muuttuisi merkittävästi nykyisestä. Muutoinkin nykyjärjestelmään nähden muutos olisi perustavanlaatuinen.

Kaikkien vaihtoehtojen osalta vaikutuksia on mahdollisessa jatkovalmistelussa arvioitava myös äänestäjien ja ehdolla olevien tahojen ja heidän tukijoidensa (ehdokkaat, puolueet, tukiyhdistykset ja vastaavat) näkökulmasta. Vaikka muodollisesti vaalikampanjointia ei ole sidottu vaalien toimittamisen määräaikoihin, käytännössä ne nivoutuvat tiiviisti yhteen.

Kaikkien vaihtoehtojen osalta on huomioitava se, että mahdolliset määräaikojen muutokset tulee tarkastella kokonaisuutena niin, että huomioidaan kaikki vaalien toimittamisen vaiheet ja viranomaisten tehtävät. Erityisen keskeisiä ennakkoäänestykseen liittyviä määräaikoja, joihin tulee kiinnittää huomiota ovat äänioikeusrekisterin perustaminen, siihen liittyvän muutoksenhaun määräajat äänioikeusrekisterin lainvoimaiseksi tuleminen. Äänioikeusrekisterin tietojen nähtävillä ololle ja ilmoituskorttien toimittamiselle on jäätävä riittävästi aikaa suhteessa sen lainvoimaiseksi tulemiseen.

Ääntenlaskennan aikarajoista säädetään vaalilaissa siten, että ennakkoäännten laskennan voi aloittaa aikaisintaan kello 10 vaalipäivänä. Ennakkoäännten olisi suositeltavaa olla laskettuna vaalipäivänä kello 20 mennessä, kun vaalipäivän äänestyspaikat sulkeutuvat ja ennakkoäännten tuloksia voidaan alkaa julkaisemaan. Nykyiseen eli aikaisintaan kello 10 aloitettavaan laskennan aikatauluun siirryttiin 1.7.2021 voimaan tulleella lainmuutoksella. Tätä ennen aikaisin sallittu laskennan ajankohta oli kahta tuntia myöhemmin eli kello 12. Aikaisimman sallitun ajankohdan aikaistamista perusteltiin hallituksen esityksessä muun muassa lisääntyneellä ennakkoäännten määrillä.

Kotiäänestyksen osalta työryhmä toteaa, että jokaiselle äänioikeutelle lähetetään jo nyt ilmoituskortissa tietoa ja ilmoittautumisohjeet kotiäänestykseen. Lisäksi oikeusministeriön vaaliohjeissa ohjeistetaan lähettämään kotiäänestyksen ilmoittautumislomake edellisissä vaaleissa kotona äänestäneille.

Näiden lisäksi kunnalla on laajat mahdollisuudet tiedottaa kotiäänestyksestä tiedotusvälineissä ja sosiaalisessa mediassa. Osassa kuntia on myös tehty yhteistyötä kotiäänestysmahdollisuudesta tiedottamisessa kotihoidon järjestäjän eli hyvinvointialueen kanssa. Työryhmä kannustaa kuntia viestimään kotiäänestyksestä parhaiksi ja tehokkaimmaksi katsomillaan tavoilla.

Ennakköäänestyksen ajanjakson mahdollisten muutosten osalta työryhmä toteaa, että asiaa on syytä jatkotarkastella vaalien häiriötilanteen säätelyn kehittämisen yhteydessä. Tarkastelussa tulee ottaa laajasti huomioon eri tekijät ja sidosryhmät ja mahdolliset muutokset tulee tehdä huolellisen harkinnan jälkeen. Huomioon on otettava myös se, että nykyiset ennakköäänestyksen ja tuloslaskennan aikataulut ovat vakiintuneita ja joihin eri sidosryhmät ovat tottuneet. Erityisesti neljättä vaihtoehtoa silmällä pitäen työryhmän keskustelussa nostettiin esiin, että alustavalla vaalituloksella ja sen valmistumisella on huomattava merkitys vaalijärjestelmässä.

2.3 Hallitusohjelman kirjaus vaaliviranomaisten poliittisesta edustavuudesta

Työryhmän tuli asettamispäätöksensä mukaisesti käsitellä pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman kirjaus:

”Varmistetaan vaalivirkailijoiden mahdollisimman kattava poliittinen edustavuus sekä ennakköäänestysaikana että varsinaisena vaalipäivänä.”

Poliittinen edustavuus eri vaaliviranomaisissa

Vaalilautakunnat ja vaalitoimikunnat koostuvat luottamushenkilöistä siten, että näiden tulee mahdollisuuksien mukaan edustaa edellisissä vaaleissa esiintyneitä puolueita tai äänestäjäryhmiä.

Ennakoäänestyksen vaalitoimitsijat ovat kunnan keskusvaalilautakunnan tehtäväänsä kirjallisesti määräämiä henkilöitä. Vaalitoimitsijoiden määräämisessä ei huomioida poliittista edustavuutta.

Taulukko 1. Vaaliviranomaisten tehtävät, poliittinen edustavuus, asettaminen tai määrääminen ja koko.

Vaali- viranomaisen	Tehtävä	Poliittinen edustavuus	Asettaa / määrää	Koko
Vaalilautakunta	Vaalipäivän äänestyksen vastaanottaminen ja vaalipäivän äänten alustava laskenta	Kyllä	Kunnanhallitus asettaa	puheenjohtaja + varapuheenjohtaja + 3 jäsentä ja vähintään 3 varajäsentä
Vaalitoimikunta	Laitosäänestyksen vastaanottaminen	Kyllä	Kunnanhallitus asettaa	puheenjohtaja + varapuheenjohtaja + jäsen ja vähintään 3 varajäsentä
Ennakoäänestyksen vaalitoimitsija	Kotimaan yleisessä ennakoäänestyspaikassa äänestyksen vastaanottaminen	Ei	Keskusvaalilautakunta määrää	Kotimaan ennakoäänestyspaikassa oltava vähintään 2
Kotiäänestyksen vaalitoimitsija	Kotiäänestyksen vastaanottaminen	Ei	Keskusvaalilautakunta määrää	1

Eduskuntavaaleissa, presidentinvaalissa ja europarlamenttivaaleissa vaalilautakunnan ja vaalitoimikunnan sekä jäsenten, että varajäsenten on mahdollisuuksien mukaan edustettava vaalipiirissä edellisissä eduskuntavaaleissa ehdokkaita asettaneita rekisteröityjä puolueita. Alue- ja kuntavaaleissa vaalilautakuntien ja vaalitoimikuntien on edustettava mahdollisuuksien mukaan edellisissä kuntavaaleissa ehdokkaita asettaneita äänestäjäryhmiä.

Vaalilain 15 §:n 2 momentti:

Sekä vaalilautakunnan ja vaalitoimikunnan jäsenten että niiden varajäsenten tulee mahdollisuuksien mukaan edustaa asianomaisessa vaalipiirissä edellisissä eduskuntavaaleissa ehdokkaita asettaneita puoluekisteriin merkittyjä puolueita. Kuntavaaleissa jäsenten ja varajäsenten tulee kuitenkin edustaa kunnassa edellisissä kuntavaaleissa ehdokkaita asettaneita äänestäjäryhmiä. Vaalilautakunnan varajäsenet ja vaalitoimikunnan varajäsenet on asetettava siihen järjestykseen, jossa he tulevat jäsenten sijaan.

Poliittista edustavuutta koskevien säännösten tulkinnan lähtökohtana on, että olipa kunnassa yksi tai useampia vaalilautakuntia tai vaalitoimikuntia, missään lautakunnassa tai toimikunnassa ei erikseen jäsenenä tai varajäsenenä ole kahta saman puolueen edustajaa.

Puolueiden (alue- ja kuntavaaleissa äänestäjäryhmien) poliittista edustavuutta vaalilautakunnissa ja vaalitoimikunnissa on pyrittävä tarkastelemaan ottaen huomioon kunnan kaikki vaalilautakunnat ja vaalitoimikunnat. Tavoitteena tulisi olla, että kaikki huomioon otettavat ja jäsen ehdokkaita esittäneet puolueet (alue- ja kuntavaaleissa äänestäjäryhmät) saavat halutessaan ainakin jonkun edustajan vaalilautakuntiin ja vaalitoimikuntiin, joko jäseneksi tai varajäseneksi. Toisaalta, jos kyseeseen tulevat puolueet ja äänestäjäryhmät eivät pyynnöstä huolimatta ilmoita riittävästi ehdokkaita toimielimiin, pykälän 2 momentin sanamuotoa ”mahdollisuuksien mukaan” voidaan soveltaa niinkin, että toimielimiin voidaan valita myös muita vaalikelpoisia henkilöitä.⁹

Työryhmä keskusteli poliittisesta edustavuudesta eri vaaliviranomaisissa kokouksessaan 17.12.2024.

Työryhmän jäsenten havaintoina oli muun muassa, että halukkaita toimijoita vaaleihin liittyviin luottamustehtäviin ei ole enää yhtä vaivatonta löytää kuin aiemmin.

Kuitenkaan nykyisen sääntelyn osalta työryhmä ei nähnyt muutostarpeita. Työryhmä totesi keskustelussa, että luottamuselinten täyttämisen edellyttää myös puolueen toimijoilta aktiivisuutta.

⁹ Tarasti, Lauri. Jääskeläinen, Arto. Vaali- ja puoluelainsäädäntö. 7., uudistettu ja laajennettu painos 2022, s. 163–164.

2.4 Hallitusohjelman kirjaus julkisesta ja puolijulkisesta kaupunkitilasta ja poliittisesta kampanjoinnista

Asettamispäätöksen mukaisesti työryhmän tuli käsitellä seuraava hallitusohjelman kirjaus:

”Hallitus varautuu julkisen ja puolijulkisen kaupunkitilan muuttumiseen ja poliittisen kampanjoinnin sekä kokoontumisvapauden toteutumiseen tulevaisuuden kaupunkiympäristössä. Edistetään tarpeellisia kaavamuutoksia sekä selvittää tarkemmin suurille joukkoliikenneasemille vievien kulkureittien omistusta ja käyttöä.”

Tausta

Edellisellä hallituskaudella toiminut parlamentaarinen vaalityöryhmä (20.2.2020 – 31.12.2021) käsittelee omasta aloitteestaan ns. uuden julkisen tilan, kuten kaupakeskusten, roolia poliittisen keskustelun ja vaalikampanjoinnin näkökulmasta. Vaalityöryhmä selvitti kampanjoinnin käytäntöjä puolijulkisessa tilassa kyselyillä Suomen Kuntaliitolle, Kaupan liitolle, Helsingin Seudun liikenteelle (HSL) Helsingin kaupungin liikennelaitokselle (HKL), VR:lle ja ympäristöministeriölle. Läpikäynnin lopputulemana työryhmä ei ehdottanut muutosta lainsäädäntöön, mutta tunnisti haasteet, joita liittyy puolijulkisen tilan käyttämiseen vaalikampanjoinnissa ja piti tärkeänä, että vaalikampanjointi olisi mahdollista siellä, missä ihmiset liikkuvat.

Loppuraportissaan työryhmä julkaisi seuraavan julistuksen:

”Parlamentaarinen vaalityöryhmä vetoaa puolijulkisten tilojen haltijoihin, jotta useammat kauppaliikkeet, julkisen liikenteen toimijat ja muut vastaavat toimijat osoittaisivat demokratiamyönteisyytensä sallimalla puolueiden ja ehdokkaiden kampanjoinnin tasavertaisesti asemilla, kaupakeskusten käytävillä, kauppajen auloissa ja muissa kaupan yhteydessä olevissa sisä- ja ulkotiloissa sekä muissa tiloissa, joissa ihmisiä liikkuu. Kun äänestäjät joka tapauksessa asioivat erilaisissa puolijulkisissa tiloissa, heillä olisi samalla mahdollisuus ottaa mukaansa esitteitä ja jututtaa ehdokkaita. Ehdokkaiden näkyminen osana normaalia elämänmenoa on demokratiaa edistävä myönteinen ele. Jos äänestysaktiivisuus laskee, tulisi harkita myös lainsäädännöllisiä toimenpiteitä kampanjoinnin mahdollistamiseksi.”

Aiemmin aihepiiriä on käsitelty selvityshenkilö Johanna Korhosen oikeusministeriölle tekemässä selvityksessä ”Ehdokkaat esiin! Miten julkinen valta voi tukea vaaliehdokkaiden maksutonta näkyvyyttä ja äänestäjien tiedonsaantia”.¹⁰

Puolijulkiset tilat kampanjoinnissa

Työryhmä käsitteli aihetta kokouksessaan 18.2.2025, jolloin työryhmä kuuli ympäristöministeriön lainsäädäntöneuvos Maija Nevan alustuksen liittyen hallitusohjelmakirjaukseen. Alustuksessa käytiin läpi, miten alueiden käyttöä ohjataan kaavoituksella. Kaavoituksesta ja muusta alueiden käytöstä säädetään alueidenkäyttölaissa (132/1999). Kaavoitus on keskeinen osa kunnan itsehallintoa: yleiskaavassa osoitetaan alueiden käytön pääpiirteet kunnassa ja asemakaavassa osoitetaan kunnan osa-alueen käytön ja rakentamisen järjestäminen. Asemakaavassa varataan alueita yksityisiin ja yleisiin tarkoituksiin (esim. asuminen, palvelut, puistot). Asemakaavassa voidaan antaa myös alueen rakentamista tai muuta käyttöä koskevia määräyksiä, mutta ei kuitenkaan toiminnallisia määräyksiä eli osoittaa tiettyä toimintoa jonnekin.

Vaikka kaavoissa voidaan luoda edellytyksiä kokoontumisille esimerkiksi osoittamalla toreja, ei asemakaavassa voi antaa toiminnan sisältöä koskevia määräyksiä, jollaiseksi katsottaisiin esimerkiksi poliittista kampanjointia koskeva toiminto. Tästä syystä ympäristöministeriö näkisi ongelmalliseksi kaavalla tehtävät toiminnalliset määräykset. Ministeriön näkemyksen mukaisesti kaavoituksella ei voida ratkaista aihetta, vaan se tulisi ratkaistavaksi jossain muussa lainsäädännössä. Lisäksi alustuksessa nostettiin esiin, että nyt olemassa olevat kauppakeskukset on jo rakennettu kullekin alueelle aikanaan laaditun kaavan mukaisesti eli kaava on jo toteutettu.

Työryhmän keskustelussa nostettiin esiin, miten lainsäädännöllä hallitusohjelmakirjauksen tavoitetta voitaisiin edistää. Ympäristöministeriön näkemyksen mukaan ympäristöministeriön hallinnonalaan kuuluvan lainsäädännön avulla ei voida vaikuttaa poliittiseen kampanjointiin julkisissa tai puolijulkisissa tiloissa. Nevan arvion mukaan kokoontumislain muutos voisi olla mahdollinen väylä tavoitteen edistämiseksi. Keskustelussa todettiin, että Väylävirasto on kieltänyt kampanjoinnin asema-alueilla.

10 [Ehdokkaat esiin! Miten julkinen valta voi tukea vaaliehdokkaiden maksutonta näkyvyyttä ja äänestäjien tiedonsaantia. Oikeusministeriön julkaisu: Selvityksiä ja ohjeita 33/2010.](#)

Työryhmä käsitteli kirjausta ympäristöministeriön alustuksen pohjalta. Keskustelussa nousivat esiin kokemukset siitä, kuinka joissakin puolijulkisissa tiloissa on kategorisesti kielletty poliittinen mainonta ja vaalikampanjointi. Työryhmässä keskustelussa nostettiin esiin myös muut mahdolliset vaikuttamiskeinot asiaan liittyen kuin lainsäädännölliset. Esimerkkinä nousi esiin omistajaohjaus sellaisten tilojen ja alueiden osalta, joissa omistajana on julkinen valta.

Käymänsä keskustelun lopputulemana työryhmä päätti kannustaa vuoropuhelua tilojen ja alueiden omistajien sekä poliittisten toimijoiden välillä kampanjoinnin mahdollistamiseksi puolijulkisissa tiloissa.

Osoittamalla kaavoituksessa julkisia tiloja (esim. torialueita) voidaan luoda edellytyksiä kampanjoinnille. Työryhmä katsoo, että poliittisen kampanjoinnin mahdollistava kaavoitus on osa kestäväää suunnittelua.

2.5 Hallitusohjelman kirjaus säännöllisestä vuoropuhelusta puolueiden, rahoituslaitosten ja valvovien viranomaisten kanssa

Työryhmän tuli asettamispäätöksensä mukaisesti käsitellä hallitusohjelman kirjaus:

”Aloitetaan säännöllinen vuoropuhelu puolueiden, rahoituslaitosten ja valvovien viranomaisten kanssa liittyen ehdokkaiden ja poliittisten yhdistysten lainmukaiseen, tarkoituksenmukaiseen ja selkeään vaaleihin sekä poliittiseen toimintaan liittyvään tilinpitoon. Varmistetaan, että vaali- ja puolerahoitusvalvonnassa toteutuu periaate, että samaa tietoa ei kysytä kuin kerran.”

Vuoropuhelun aloittaminen

Hallitusohjelmakirjauksen toteuttamiseksi eli vuoropuhelun aloittamiseksi työryhmä kutsui kokoon niin sanotun pyöreän pöydän keskustelutilaisuuden. Työryhmä kutsui tilaisuuteen rahoituslaitosten edustajia, rahoituslaitosten edunvalvontajärjestön edustajan, Finanssivalvonnan edustajan, Valtiontalouden tarkastusviraston edustajan sekä valtiovarainministeriön edustajan.

Pyöreän pöydän keskustelu järjestettiin 7.11.2024. Keskustelun aluksi valtiovarainministeriön neuvotteleva virkamies Kari Kemppainen alusti peruspankkipalveluselvityksestä ja siihen liittyvästä työstä. Alustuksen jälkeen osallistujat keskustelivat vapaamuotoisesti vaali- ja kampanjarahoituksesta, pankkipalveluista ja viranomaisien ohjeistuksista ja valvonnasta niihin liittyen.

Keskustelussa työryhmän jäsenet toivat esiin konkreettisia haasteita, joita ehdokkaat ja pienet yhdistykset kohtaavat vaalirahoituksen ja pankkipalveluiden käytössä. Hankaluuksia on erityisesti silloin, kun ehdokkaan taustalla ei ole rekisteröityä yhdistystä. Lisäksi pankkipalveluiden hinnat voivat olla kohtuuttoman korkeita pienille toimijoille, ja sääntely koettiin ehdokkaiden ja yhdistysten kannalta monimutkaiseksi ja vaikeasti tulkittavaksi.

Keskustelussa korostettiin tarvetta yksiselitteisempään ohjeistukseen ja mahdollisuuden avata kampanjatilejä nykyistä helpommin. Pankkien edustajat toivat esiin sääntelyn moninaisuuden ja sen aiheuttamat haasteet tilien avaamisessa. Keskustelun lopuksi todettiin, että vuoropuhelua eri tahojen välillä olisi hyödyllistä jatkaa myös tulevaisuudessa.

Pyöreän pöydän keskustelusta tehty muistio on kokonaisuudessaan luettavissa työryhmän hankesivustolla.¹¹

2.6 Asettamispäätöksen mukainen tehtävä koskien vaalirahoituslakia

Työryhmän tuli käsitellä ja antaa esitys seuraavasta asettamispäätöksensä kirjauksesta:

”[s]elvittää parlamentaarisen vaalityöryhmän loppuraportissaan (9.2.2022) esittämiä muutoksia lakiin ehdokkaan vaalirahoituksesta, jonka mukaan valtiontalouden tarkastusvirastolle annettaisiin mahdollisuus tehostaa uhkasakolla valvontatyötään. Lakia ehdotettiin täsmennettäväksi siten, että tarkastusvirastolla olisi mahdollisuus tehostaa uhkasakolla lisätieto- tai selvityspyyntöä sekä jälki-ilmoitusta ja sitä koskevaa lisäselvitystä.”

11 [Parlamentaarisen työryhmän hankesivusto: https://valtioneuvosto.fi/hanke?tunnus=OM137:00/2023.](https://valtioneuvosto.fi/hanke?tunnus=OM137:00/2023)

Parlamentaarisen vaalityöryhmän (20.2.2020 – 31.12.2021) loppuraportissa (Oikeusministeriön julkaisuja. Mietintöjä ja lausuntoja 2022:6) yksimielisesti kannatti linjasta, jonka mukaan

”[t]yöryhmä esittää vaalirahoituslainsäädäntöä täsmennettäväksi siten, että VTV:llä olisi mahdollisuus tehostaa uhkasakolla lisätieto- tai selvityspyyntöä sekä jälki-ilmoitusta ja sitä koskevaa lisäselvitystä.”

Valtioneuvosto antoi 10.11.2022 hallituksen esityksen¹², jossa esitettiin lakia ehdokkaan vaalirahoituksesta (273/2009, vaalirahoituslaki) täydennettäväksi muun ohella siten, että jos ilmoitusvelvollinen ei valtionalouden tarkastusviraston kehotuksesta huolimatta toimita vaalirahoituslaissa tarkoitettua ilmoitusta tai jälki-ilmoitusta täydentäviä tietoja tai selvityksiä, voi valtionalouden tarkastusvirasto velvoittaa ilmoitusvelvollisen sakon uhalla antamaan pyydettyä täydentävät tiedot tai selvitykset. Eduskunta ei ehtinyt käsitellä hallituksen esitystä, joten se raukesi vaalikauden päätymisen myötä keväällä 2023.

Valtioneuvosto antoi 21.11.2024 hallituksen esityksen HE 190/2024 vp, jossa ehdotetaan tehtäväksi vaalirahoituslakiin, puoluelakiin, vaalilakiin sekä kansalaisaloitelakiin sellaiset pääministeri Orpon hallitusohjelman mukaiset muutokset, jotka sisältyivät rauenneeseen hallituksen esityksen (HE 254/2022 vp). Kirjauksen mukainen uhkasakon laajennus ei kuitenkaan sisällynyt hallituksen esitykseen.

Vaalirahoituslain 8 §:ssä säädetään ilmoituksen tekemisestä valtionalouden tarkastusvirastolle ja lain 10 §:ssä valtionalouden tarkastusviraston mahdollisuudesta sakon uhalla velvoittaa ilmoitusvelvollisen täydentämään tai korjaamaan ilmoitustaan.

Valtionalouden tarkastusvirasto kertomuksessaan vaalirahoituksen valvonnasta vuoden 2023 eduskuntavaaleissa on katsonut seuraavasti:

”Nykyisessä lainsäädännössä ainoa sanktioon rinnastuva keino tehostaa toimenpanoa on mahdollisuus määrätä uhkasakko, mutta sen käyttöä on rajattu tiukasti. Jos ilmoitusvelvollinen ei tarkastusviraston kehotuksesta huolimatta tee vaalirahoitusilmoitusta tai jos ilmoitus havaitaan olennaisilta kohdiltaan ilmeisen virheelliseksi tai puutteelliseksi, tarkastusvirasto voi velvoittaa ilmoitusvelvollisen sakon uhalla tekemään ilmoituksen tai korjaamaan virheen tai puutteen.

12 HE 254/2022 vp.

Mikäli ilmoitusvelvollinen ei pyynnöistä huolimatta toimita tarkastusvirastolle pyydettyjä selvityksiä, ei tarkastusvirastolla ole mahdollisuuksia velvoittaa häntä tietojen toimittamiseen vaalirahoituslain nojalla. Tarkastusvirastolla ei myöskään ole mahdollisuuksia vaalirahoituslain nojalla velvoittaa ilmoitusvelvollista tekemään niin sanottua jälki-ilmoitusta vaalikampanjaa varten otetusta lainasta. Jälki-ilmoituksessa pitää ilmoittaa ehdokkaan tai tukiryhmän ottaman lainan määrä sekä ulkopuolisilta lainan maksamiseen saadut tukisuoritukset, joiden arvo on vähintään 1 500 euroa.”¹³

Työryhmä katsoo, että vaalirahoituslakia tulisi jatkovalmistelussa tämentää siten, että Valtiontalouden tarkastusvirastolla olisi mahdollisuus tehostaa uhkasakolla lisätieto- tai selvityspyyntöä sekä jälki-ilmoitusta ja sitä koskevaa lisäselvitystä.

13 Vaalirahoituksen valvonta vuoden 2023 eduskuntavaaleissa. Valtiontalouden tarkastusviraston kertomus [K 20/2023 vp](#) s. 30.

3 Työryhmän käsittelemät asettamispäätöksen ulkopuoliset asiat

3.1 Eduskuntavaalien ajankohta

Valtioneuvoston oikeuskansleri katsoi muun muassa hallitusten esitysluonnosten kuulemisaikoja koskeneessa ratkaisussaan OKV/1772/10/2023 ym., että oikeusministeriön tulee ryhtyä toimenpiteisiin vaalilainsäädännön tarkistamiseksi ja lainvalmistelun kuulemisohjeiden kehittämiseksi. Vaalilainsäädännön osalta kyse oli eduskuntavaalien toimittamisen ajankohdasta. Oikeuskansleri pyysi oikeusministeriötä toimittamaan selvityksensä niistä toimenpiteistä, joihin se on ryhtynyt, viimeistään 31.1.2025.

Parlamentaarinen työryhmä päätti oikeusministeriön esityksestä kokouksessaan 22.3.2024 ottaa vaalilainsäädännön tarkistamista eduskuntavaalien ajankohdan osalta koskevan kysymyksen käsiteltäväkseen.

Kokouksessaan 8.4.2024 työryhmä kuuli asiasta alustuksen ja päätti yksimielisesti, käymänsä keskustelun pohjalta, että työryhmän näkemyksen mukaan eduskuntavaalien ajankohdan siirrolle ei ole perusteita.

Työryhmän kantaan viitaten oikeusministeriö katsoi vastauksessaan oikeuskanslerille kirjeessään 23.1.2025 (VN/4027/2024-OM-2), ettei pidä asian enempää käsitteilyä tällä erää tarkoituksenmukaisena.

3.2 Vaalirahoituslain 4 §:n 4 momentin selkeyttämistarve

Vaalirahoituslain (273/2009) 4 §:n 4 momentin mukaan (korostus lisätty):

”Ehdokas, ehdokkaan tukiryhmä ja muu yksinomaan ehdokkaan tukemiseksi toimiva yhteisö eivät saa vastaanottaa tukea vaalikampanjaan valtiolta, hyvinvointialueelta, hyvinvointiyhtymältä, kunnalta, kuntayhtymältä, valtion, hyvinvointialueen tai kunnan liikelaitokselta, julkisoikeudelliselta yhdistykseltä, laitokselta tai säätiöltä eivätkä kirjanpitolain (1336/1997) 1 luvun 5 §:ssä tarkoitettulla tavalla valtion, hyvinvointialueen tai kunnan määräysvallassa olevalta yhtiöltä. Tämä ei kuitenkaan koske tavanomaista vieraanvaraisuutta.”

Lähtökohtaisesti valtionavustusta ei saa käyttää ehdokkaan tukemiseen. Myöskään ehdokkaan tukiyhdistykselle ei ole sallittua siirtää valtionavustusta. Puolue saa tukea ehdokasta, mutta ei valtionavustusvaroilla.

Valtiontalouden tarkastusvirasto (VTV) tulkitsee ehdokkaille eteenpäin siirretyn valtionavustuksen kielletyksi tueksi. Myöskään valtionavustuksen pääehto tuen käyttämisestä puolueen poliittiseen toimintaan ja tiedotus- ja viestintätoimintaan ei täyty, sillä ehdokkaan tukiryhmän tai tukiyhdistyksen ainut tehtävä on tukea yksinomaan ehdokasta, ei toteuttaa näitä em. tehtäviä. Tämä tuodaan myös esiin VTV:n kertomuksessa puoluerahoituksen valvonnasta 2023 (K 5 /2024 vp).

Työryhmä käsitteli asiaa kokouksessaan 18.2.2025 ja kuuli asiassa erityisasiantuntija Elna Rissasta oikeusministeriöstä sekä valvontapäällikkö Jonna Carlsonia ja ylitarastaja Malvina Vahteraa Valtiontalouden tarkastusvirastosta.

Työryhmän keskustelussa nostettiin esille, että mahdollisessa jatkovalmistelussa tulisi huomioida presidentinvaalissa tilanteet, joissa puolue asettuisi tukemaan valitsijayhdistyksen ehdokasta.

Työryhmä katsoo, että nykyisellään vaalirahoituslain säännökset ja niiden tulkintakäytäntö koskien valtionavustusta ja ehdokkaan tai ehdokkaan tukiyhdistysten tukemista muodostavat sinänsä toimivan kokonaisuuden eikä työryhmä katso tarvetta nykytilan muuttamiselle.

Toisaalta kuitenkin, täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden turvaamiseksi ja mahdollisten tulkintaepäselvyyksien välttämiseksi, työryhmä pitää toivottavana, että jatkovalmistelussa vaalirahoituslain näiden säännösten osalta tarkasteltaisiin mahdollinen täsmentämisen tarve niin, ettei nykytilaa tai tulkintakäytäntöä muuteta. Jatkovalmistelussa tulee erityisesti huomioida presidentinvaalin erityisyys sanotussa kysymyksessä.

3.3 Vaalien ulkomainontakehikot

Työryhmä otti käsiteltäväkseen asettamispäätöksensä ulkopuolelta kysymyksen kuntien ehdokasasettajille tarjoamista ulkomainontakehikoista yleisissä vaaleissa.

Työryhmä käsitteli vaalien ulkomainontakehikoita viidessä kokouksessaan: 6.5.2024, 19.6.2024, 17.12.2024, 13.6.2025 ja 22.10.2025.

Tausta

Kunnilla ei ole lakisääteistä velvollisuutta vaalimainonnan järjestämiseen, mutta ne ovat perinteisesti tarjonneet ehdokasasettajille mahdollisuuden ehdokasjulistaiden esillepanoon niille varatuissa telineissä eli ulkomainontakehikoissa. Kuntaliiton¹⁴ mukaan kunnallinen vaalimainontakäytäntö on perustunut kuntien keskusjärjestöjen suositukseen ja sitä on noudatettu 1970-luvulta lähtien. Perusteena suositukselle on aikanaan ollut vaalimainonnan yhdenmukaistamisen tarve, kaupunki- ja maisemakuvalliset syyt sekä ympäristön siisteys. Tällaisesta vaalimainonnasta on muodostunut perinne, jolla voidaan katsoa olevan edelleen tiedotusarvoa. Kansalaiset ovat tottuneet siihen, että vaalien yhteydessä käytetään ulkomainontakehikoita. Kuntaliitto ohjeistaa kuntia ja suosittaa ulkomainontakehikoista osana vaalien ulkomainontaan liittyvää ohjeistustaan.

Ulkomainontakehikkojen järjestelyt ja niiden maksullisuus ehdokasasettajille vaihtelevat kunnittain. Nyt on havaittu kasvava ilmiö, jossa yhä useampi kunta harkitsee luopumista ulkomainontatelineistään ja oletettavaa on, että ilmiö laajenee. Keskeisimpänä syynä lienee kuntien kiristynyt taloudellinen tilanne ja tarve löytää säästökohteita.

Työryhmä kuuli 6.5.2024 kokouksessaan asiaan liittyen Kouvolan kaupungin kaupunginlakimiestä Päivi Sandåsia. Kouvola oli luopunut ulkomainontatelineistään vuoden 2024 europarlamenttivaaleissa. Päätökseen oli Sandåsin mukaan vaikuttanut vaalimainonnan siirtyminen sosiaaliseen mediaan, aiemmissa europarlamenttivaaleissa havaittu hankaluus vaalimainostelineiden saannissa sekä telineisiin liittyvät ylläpito- ja hankintakustannukset.¹⁵

Oikeusministeriön kunnille kesällä 2025 lähettämän kyselyn¹⁶ mukaan kaikki kunnat (n=27) yhtä lukuun ottamatta olivat tarjonneet ehdokasasettajille ulkomainoskehikoita kaikissa vuonna 2024 ja 2025 toimitetuissa yleisissä vaaleissa. Osassa kunnissa ulkomainoskehikkojen määrä vaihteli vaaleista riippuen. Suurin osa vastanneista kunnista ei peri ehdokasasettajilta maksua kehikoiden käytöstä.

14 [Kuntaliiton yleiskirje 9/2024, 23.9.2024: Kuntien vaaliviranomaisten tehtävät kunta- ja aluevaaleissa, vaalirahoitus ja vaalien ulkomainonta.](#)

15 Sittemmin ulkomainontakehikkojen asettamista koskevan valtuustoaloitteen käsitellessä Kouvolan kaupunginvaltuusto totesi, että kaupunginhallitukselle valmistellaan asia päätöksen tekoon valtuustoaloitteen mukaisesti siten, että Kouvolan kaupunki tekisi linjauksen vaalimainostelineiden asettamisesta puolueiden ja ehdokkaita asettavien yhdistysten käyttöön kaikissa yleisissä valtakunnallisissa vaaleissa huomioiden päätöksenteossa myös sijoittelua koskevat edellytykset. (Kouvolan kaupunginvaltuusto 2.12.2024 § 88).

16 Ks. tarkemmin kyselystä ks. luku 2.2.

Ulkomainoskehikoista aiheutuvien hankinta-, varastointi- ja käytön kustannusten osalta kuntien arviot vaihtelivat muutamasta tuhannesta muutamaan kymmeneen tuhanteen euroon. Suurimassa osassa kuntia ulkomainoskehikoista aiheutuvat kustannukset ovat enintään muutama tuhat euroa vaalia kohden ja suurin kehikkoihin liittyvä kustannus on niiden (kertaluonteinen) hankintakustannus.

Euroopan parlamentti ja neuvosto antoivat 13.3.2024 asetuksen (EU) 2024/900 poliittisen mainonnan avoimuudesta ja kohdentamisesta (jäljempänä poliittisen mainonnan asetus tai TTPA-asetus). Asetuksen tarkoituksena on parantaa poliittisen mainonnan avoimuutta ja luoda poliittisen verkkomainonnan kohdentamiselle säännöt. Lisäksi sen tarkoituksena on yhtenäistää lainsäädäntöä EU:ssa ja näin edistää palvelujen tarjoamista EU:n alueella yli jäsenvaltion rajojen. Asetus tuli voimaan 10.10.2025 lukuun ottamatta palveludirektiivin mukaista syrjimättömyyslauseketta, joka tuli voimaan 9.4.2024. Asetusta täydentävä kansallinen lainsäädäntö tuli voimaan 1.1.2026.

Kuntien tarjoamat ulkomainontakehikot voivat tulla asetuksen soveltamisalan piiriin, riippuen ulkomainonnan järjestämistavasta. Jos kunnan tarjoamat ulkomainontakehikot ovat ehdokasasettajien käytössä maksutta, ei asetus lähtökohtaisesti tule sovellettavaksi. Jos kunta perii maksun ulkomainontakehikoista tai se on ulkoistanut sen järjestämisen esimerkiksi liikelaitokselle, on mahdollista, että asetus tulee niihin sovellettavaksi. Tällaiset palvelut voivat tietyissä tilanteissa täyttää poliittisen mainonnan palvelun määritelmän, jolloin kyseisestä viranomaisesta tulisi asetuksen tarkoittama poliittisen mainonnan julkaisija, johon sovellettaisiin asetuksen velvoitteita. Huomionarvoista asiassa on, että kyseessä on uudenlainen sääntely, jonka tulkintakäytännöstä ja käytännön vaikutuksista saadaan tietoa vasta jonkin ajan kuluessa.

Työryhmän keskusteluissa tuotiin esiin, että ulkomainontakehikoilla on merkitystä sekä vaalien näkyvyyden kannalta katukuvassa että yhdenvertaisena mahdollisuutena ehdokasasettajille tuoda esiin ehdokkaitaan. Nykyistä kehitystä, jossa kunnat harkitsevat luopumista tästä käytännöstä, työryhmä ei pidä toivottavana.

Työryhmässä keskusteltiin vaihtoehdosta, jossa kunnan tehtäväksi säädettäisiin järjestää yleisissä vaaleissa ulkomainontatelineet ehdokasasettajille. Toisaalta uusien velvoitteiden säätämistä kunnille pidettiin ei-toivottavana. Uudesta tehtävästä säätäminen edellyttäisi myös sille rahoituksen osoittamista ns. vastaavuusperiaatteen mukaisesti.

Työryhmä katsoo, että kuntien tarjoamat vaalien ulkomainontakehikot ovat vakiintunut ja toivottava käytäntö. Työryhmä kannustaa kuntia edelleen jatkamaan ulkomainontakehikoiden tarjoamista.

Poliittisen mainonnan avoimuutta koskevan asetuksen osalta työryhmä kehottaa oikeusministeriötä seuraamaan asetuksen vaikutusta ja tulkintakäytännön kehittymistä suhteessa kuntien tarjoamiin ulkomainontakehikkoihin.

3.4 Vaalihäirintä

Työryhmä keskusteli omasta aloitteestaan vaalihäirinnästä. Työryhmälle laaditun muistion mukaisesti vaalihäirintä eri muodoissaan on hyvin monialainen ja laaja ilmiö, jolle käsitteenä ei ole ehdottoman vakiintunutta määritelmää. Tästä johtuen vaalihäirinnästä ilmiönä on vaikea saada tietoa. Osa vaalihäirinnän muodoista on rikoslaissa säädetty rangaistavaksi.

Aihetta käsiteltiin työryhmän kokouksissa 6.5.2024, 19.6.2024 ja 17.12.2024. Kokouksessaan 17.12.2024 työryhmä kuuli Poliisihallituksen poliisiylitarkastaja Jonne Lähteenmäkeä, joka kertoi varautumisesta ja poliisin toiminnasta vaalihäirintään liittyen. Käydyssä keskustelussa toisaalta tunnistettiin tarve kattavamman tiedon keräämiseksi vaalihäirinnästä, mutta samalla tunnistettiin tiedon keräämiseen liittyvät vaikeudet. Ilmiö on monitahoinen ja osa ilmiöstä jää väistämättä viranomaisilta piiloon. Aina vaalihäirintä ei täytä rikoksen tunnusmerkistöä ja vaalihäirinnästä voi olla vaihtelevia käsityksiä. Sellaisen vaalihäirinnän osalta, joka täyttää jonkin rikoksen tunnusmerkistön, toimivaltainen viranomainen on poliisi ja keskeistä on, että tapauksista ilmoitetaan poliisille.

Vaalihäirintää koskevissa työryhmän keskusteluissa nostettiin esille, että yhteiskunnan polarisaatio näkyy myös ehdokkaiden kohtaamassa vaalihäirinnässä ja joka voi laskea halukkuutta lähteä ehdolle.

Työryhmä piti tärkeänä puolueiden yhteistyötä poliisiviranomaisten ja muiden viranomaisten välillä. Yksi yhteistyömuoto on puolueiden toimijoille annettava koulutus vaalihäirinnästä. Työryhmä esittikin toiveenaan, että ennen vaaleja oikeusministeriön koordinoiman vaaliturvallisuuden yhteistyöryhmän järjestämiä koulutustilaisuuksia vaalihäirinnästä järjestettäisiin edelleen. Ennen kevään 2025 alue- ja kuntavaaleja järjestettiin puolueiden toimijoille Vaalivarautumisen ABC-koulutustilaisuus oikeusministeriön koordinoiman vaaliturvallisuuden yhteistyöryhmän puitteissa.

Sosiaalisessa mediassa tapahtuva ehdokkaiden häirintä on osoittautunut vaikeasti hallittavaksi, sillä yhteydenpito someyhtiöihin on ollut hidasta ja tehotonta. Työryhmän toiveena on, että viranomaiset pitävät someyhtiöiden kanssa käymissään keskusteluissa ja yhteistyössä esillä vaalihäirintään puuttumisen tärkeyttä.

3.5 Aluevaalien ruotsinkielinen nimi

Työryhmä päätti 6.5.2024 kokouksessaan omasta aloitteestaan ottaa käsiteltäväkseen hallitusohjelman ulkopuolelta asian koskien aluevaalien ruotsinkielistä nimeä (nyk. *väl-färdsområdesval*). Aihetta käsiteltiin työryhmän kokouksissa 5.5.2025 ja 13.6.2025.

Työryhmän käsittelyä varten laaditussa taustamuistiossa tuotiin esiin, että vaalin suomenkielinen nimi *aluevaalit* ja ruotsinkielinen nimi *väl-färdsområdesval* poikkeavat toisistaan. Vaalien ruotsinkielisen ja suomenkielisen nimen erojen taustalla lieinee se, että suomenkielisestä hyvinvointialuevaalit-termistä voidaan poistaa osa ”hyvinvointi”, jolloin muodostuu lyhyempi ja kuitenkin itsenäisenäkin terminä käytökelpoinen aluevaalit. Vastaava lyhennys ei kuitenkaan toimisi ruotsiksi: *väl-färdsområdesval* samoin lyhennettynä olisi *områdesval*, jota ei voida käyttää vastaavalla tavoin kuin suomenkielistä termiä.

Näin ruotsinkielisessä nimessä on pitäydytty pidemmässä muodossa. Toisaalta suomenkielistä vaalien lyhennettyä nimeä *aluevaalit* voidaan arvostella siitä näkökulmasta, että äänioikeutetut eivät välttämättä yhdistä yleissanan alue viittaavaan juuri hyvinvointialueeseen, jolloin myöskään termi *aluevaalit* ei muodosta konnotaatiota hyvinvointialueisiin. Tässä suhteessa ruotsinkielinen käännös vaalien nimestä *väl-färdsområdesval* on johdonmukaisempi, koska kytkentä vaalin nimen ja alueesta käytettävän ilmaisun *väl-färdsområde* välillä on selkeä.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta on käsitellessään hallituksen esitystä eduskunnalle hyvinvointialueiden perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi (so. sote-uudistus) totesi mietinnössään, että hyvinvointialue ja aluevaalit sanoja vastaavat ruotsin kielellä paremmin sanat ”*väl-färdsregion*” ja ”*regionval*”.¹⁷

17 StVM 16/2021 vp s. 92.

Työryhmän käymässä keskustelussa nousi esiin, että etenkin vaalien ruotsinkielistä nimeä välfärdsområdesval ei pidetä optimaalisena. Lisäksi keskusteltiin myös hyvinvointialueen ruotsinkielisestä nimestä välfärdsområde. Keskustelussa tuotiin esiin, että regionval voisi olla toimivampi nimi ja että Ruotsissa on muutettu paikallisvaalien nimitystä. Suomen- ja ruotsinkielisen terminologian yhdenmukaistamiseksi työryhmä pohti myös aluevaalien suomenkielisen termin muuttamista muotoon *hyvinvointialuevaalit*, mutta ehdotus ei saanut kannatusta.

Käydyn keskustelun yhteenvedona todettiin, että työryhmä ehdottaa termin *regionval* käyttöönottoa nykyisen välfärdsområdesval tilalle. Todettiin myös, että jatkovalmistelussa on erityisen tärkeää kuulla hyvinvointialueita terminologian suhteen, koska termin muutoksella saattaisi olla alueille ennakoimattomia vaikutuksia, jotka ovat parhaiten alueiden itsensä arvioitavissa.

Työryhmä katsoo, että aluevaalien nykyinen ruotsinkielinen nimi *välfärdsområdesval* tulee korvata nimellä *regionval*. Tarvittavat lakimuutokset tulee valmistella niin, että vaalien uusi ruotsinkielinen nimitys on käytössä vuoden 2029 alue- ja kuntavaaleissa. Valmistelussa tulee kuulla hyvinvointialueita.

3.6 Usealla hallinnonalalla luottamustoimessa toimimista arvioivan työryhmän seuraaminen

Hallitusohjelman vaali- ja puoluelainsäädäntöä sekä demokratian käytäntöjä koskevassa luvussa käsitellään vaalikelpoisuutta ja osallisuuden vahvistamista (s. 216):

”Hallitus käynnistää laajan selvitystyön liittyen eri tasoilla tehtävän päätöksenteon mahdolliseen päällekkäisyyteen ja jääviyskysymyksiin sekä kunnan ja hyvinvointialueen työntekijöiden osallistumiseen kunta- ja aluehallitusten ja niiden alaisten lautakuntien työhön.”

Valtiovarainministeriö asetti 15.11.2024 työryhmän arvioimaan useilla eri hallinnon tasoilla luottamushenkilönä toimimista sekä vaalikelpoisuutta koskevaa sääntelyä (ns. kolmihattutyöryhmä). Asettamispäätökseen kirjattiin, että parlamentaarinen työryhmä seuraa työryhmän työskentelyä.

Työryhmän asettamisesta ja sen työskentelyn seuraamisesta tiedotettiin parlamentaarista työryhmää sen kokouksessa 18.2.2025. Tämän jälkeen työryhmä on lähettänyt parlamentariselle työryhmälle tiedoksi toimielinten valintaa koskevan ohjeistuksen maaliskuussa 2025, jonka oli määrä olla käytettävissä 13.4.2025 toimitettujen alue- ja kuntavaalien jälkeisessä paikkajaossa.¹⁸

Parlamentaarisen työryhmän kesäkuun kokouksessa 13.6.2025 kolmihattutyöryhmän puheenjohtaja, hallitusneuvos Mervi Kuittinen esitteli kolmihattutyöryhmän työskentelyä, havaintoja ja tulevia työvaiheita.

Parlamentaarisen työryhmän kokouksessa 16.12.2025 esiteltiin kolmihattutyöryhmän luonnos arviomuistioksi, joka julkaistaan alkuvuodesta 2026.

Kolmihattutyöryhmän asiakirjat löytyvät hankkeen sivustolta: <https://vm.fi/hankesivu?tunnus=VM144:00/2024>.

3.7 Kuntien normituksen purkuehdotukset

Hallitusohjelman mukaisesti kaikkien kuntien toimintaedellytyksiä vahvistetaan jatkamalla normien purkamista nykyisestä kuntien tehtäväkentästä. Tarkoitusta varten on käynnistetty kuntien normituksen keventämisohjelma, johon kytketään soveltuvin osin kaikki kuntia ohjaava sektorilainsäädäntö. Ohjelmassa karsitaan kuntien toiminnan ja tehtävien mitoitusta sekä toteutustapojen yksityiskohtaista sääntelyä.

Valtiovarainministeriö on kerännyt vuonna 2024 ehdotuksia siitä, missä tehtävissä ja palveluissa kunnille voitaisiin antaa enemmän vapautta ja omaa harkintavaltaa keventämällä yksityiskohtaista sääntelyä. Ministeriö sai kartoitukseensa yhteensä 468 ehdotusta kunnilta ja muilta organisaatioilta. Ehdotuksia on arvioitu eri ministeriöissä ja käsitelty hallituspuolueiden valtiosihteeriryhmän kesken. Valtiosihteeriryhmän toivomuksesta kaksi ehdotusta toimitettiin puoluesihteeriryhmän arvioitavaksi. Neuvotteleva virkamies Suvi Savolainen (VM) esitteli työryhmän arvioitavaksi toimitetut ehdotuksen työryhmän kokouksessa 18.9.2025 työryhmälle toimitetun muistion pohjalta.

Työryhmä käsitteli kahta ehdotusta, joista ensimmäinen koski valtuustojen minimikoon pienentämistä siten, että 5 001 – 10 000 asukkaan kunnissa valtuuston vähimmäiskoko olisi 13 ja 10 001 – 20 000 asukkaan kunnissa 23 valtuutettua. Nykyisin

18 <https://vm.fi/paatoksenteko-hyvinvointialueilla>

enintään 5 000 asukkaan kunnassa valtuuston vähimmäiskoko on 13 ja 5 001 – 20 000 asukkaan kunnassa 27. Valtiovarainministeriön arvion mukaan kuntalakiin voitaisiin lisätä ehdotuksen mukaisesti uusi valtuuston vähimmäiskokoluokka 5 001 – 10 000. Se voisi valtiovarainministeriön mukaan tuoda useammalle kunnalle mahdollisuuden harkita pienempää valtuuston kokoa, vaikka niiden asukasmäärä ei laskeisikaan alle 5 000 asukkaan lähivuosina. Lain muuttaminen tältä osin lisäisi kuntien omia mahdollisuuksia edustuksellisen demokratian rakenteiden sopeuttamiseksi toimintaympäristön muutoksiin ja kunnan omiin tarpeisiin ja näin vahvistaa kuntien itsehallintoa.

Keskustelussa todettiin, että muutos nostaisi äänikynnystä ja voisi yksipuolistaa valtuustojen puoluerakennetta, mikä heikentäisi demokratian toteutumista pienissä kunnissa. Työryhmän keskustelussa ehdotusta ei kannatettu.

Toinen ehdotus koski kuntayhtymien kokousedustajien valintaa koko valtuustokauden ajaksi nykyisen kokouskohtaisen valinnan sijaan. Voimassa olevan lainsäädännön (kuntalain 60 §) mukaan ”yhtymäkokousedustajan kuhunkin kokoukseen erikseen valitsee jäsenkunnan kunnanhallitus tai jäsenkunnan valtuuston päättämä kunnan muu toimielin”. Kuntalain esitöiden mukaan kokousedustajan valitsemisella kuhunkin kokoukseen erikseen on pyritty siihen, että kunta voi antaa edustajalle toimintaohjeet kutakin kokousta varten erikseen.

Valtiovarainministeriön arvion mukaan olisi mahdollista muuttaa kuntalakia siten, että yhtymäkokousedustajia ei tarvitsisi valita erikseen joka kokoukseen. Käytännössä palattaisiin nykyistä kuntalakia edeltäneeseen tilanteeseen. Tämä lisäisi joustoa ja mahdollistaisi enemmän tapauskohtaista harkintaa kunnille. Kaikissa tilanteissa kunnan on kuitenkin huolehdittava omistajaohjauksestaan kuntayhtymiin nähden.

Työryhmän keskustelussa nostettiin esiin, että muutos voisi helpottaa käytännön järjestelyjä, mutta samalla heikentää omistajaohjauksen periaatetta, joka toteutuu paremmin kokouskohtaisessa valinnassa. Keskustelussa painottui, että nykyinen malli mahdollistaa edustajan valinnan kokouksen agendan mukaisesti, mikä nähtiin tärkeänä. Työryhmän keskustelussa ehdotusta ei kannatettu.

3.8 Selvitys vaaleja koskevasta häiriötilannesäätelystä

Hallitusohjelman mukaisesti oikeusministeriö on valmistellut Vaalien häiriötilannesäätely -selvityksen, jonka valmistelu on ajallisesti osunut tämän työryhmän toimikaudelle. Hallitusohjelma sisältää seuraavan kirjauksen: ”Toteutetaan kaikilla hallinnonaloilla häiriö- ja kriisitilanteiden säätelyn kokonaistarkastelu.” Lisäksi hallitusohjelmassa todetaan, että hallitus tekee poikkihallinnollisen skenaariotyön vaalien toimittamisesta erilaisissa kriisi- ja poikkeusoloissa.

Työryhmä on ohjannut selvityksen valmistelua kahdessa kokouksessaan, 5.5.2025 ja 28.11.2025.

Neuvotteleva virkamies Heini Huotarinen esitteli työryhmän kokoukseen kutsutuna asiantuntijana luonnosta selvitykseksi vaaleja koskevasta häiriötilannesäätelystä ja sen johtopäätöksiä työryhmälle 28.11.2025 kokouksessa. Selvityksessä ehdotetaan vaalilainsäädäntöön tehtäväksi eräitä tarkennuksia koskien määrätyn ulkomaan ennakoäänestyspaikan poistamista pakottavasta syystä kevennetyllä menettelyllä, vaalipiirilautakunnan varajäsenten määräämistä tai niiden lisäämistä kesken kauden, vaalilautakunnan täydentämistä ennakoimattomassa tilanteessa, laitosäänestyksen mahdollistamista neljänä päivänä ja vaalitarkkailun edellytyksiä. Työryhmä piti keskustelussaan ehdotettuja lainmuutoksia tarpeellisina.

Lisäksi selvityksessä nostetaan esiin, että laajempaa yhteiskunnallista keskustelua edellyttävät teemat koskevat ennakoäänestyksen laajempaa arviointia, ennakoäänestyksen aikaistamista tai kirjaamisenettelyiden sähköistämistä, vaalipäivän siirtämistä, eri vaalityyppien erilaisia siirtoedellyksiä, siirron perustuslaillisia reuna-ehtoja, kirjeäänestyksen muutoksia, arviointia kirjeäänestyksen riskeistä ja mahdollisista hyödyistä häiriötilanteissa sekä vaaliviranomaistoimintojen järjestämistä.

Selvitys julkaistaan alkuvuodesta 2026.

3.9 Vaalirahoituslain kieltö ehdokkaalle vastaanottaa tukea valtionyhtiöltä

Vaalirahoituslain (laki ehdokkaan vaalirahoituksesta, 273/2009) 4 §:ssä säädetään ehdokkaan vaalirahoituksen rajoituksista. Pykälässä säädetään muun muassa lahjoittajakohtaisista tuen enimmäismääristä, ulkomaista tukea koskevista rajoituksista sekä siitä, että tukea vaalikampanjaan ei saa vastaanottaa lainkaan valtiolta, hyvinvointialueelta, hyvinvointiyhtymältä, kunnalta, kuntayhtymältä, valtion, hyvinvointialueen tai kunnan liikelaitokselta, julkisoikeudelliselta yhdistykseltä, laitokselta tai säätiöltä tai valtion, hyvinvointialueen tai kunnan määräysvallassa olevalta yhtiöltä.

Kansanedustaja Pia Lohikoski jätti kirjallisen kysymyksen (KK 221/2025 vp) koskien vaalirahoituslain puutteita ja valtionyhtiöiden roolia vaalirahoittajina. Edustaja Lohikoski muun ohella esitti kirjallisena kysymyksenä, että miten hallitus aikoo varmistaa, että valtionyhtiöt kunnioittavat vaalirahoituslakia.

Osana vastaustaan kirjalliseen kysymykseen ministeri Leena Meri kertoi oikeusministeriön välittävän valtionyhtiöiden tilanteen vaalirahoittajana parlamentaarisen työryhmän tietoon, jotta valtionyhtiöiden tilanne voidaan ottaa huomioon työryhmän työskentelyssä.

Työryhmä keskusteli kokouksessaan 18.9.2025 vaalirahoituslain kiellosta ehdokkaalle vastaanottaa tukea valtionyhtiöltä ja katsoi aiheelliseksi saattaa asian viestillä myös niiden ministeriöiden tietoon, joilla on omistajaohjaukseen liittyviä tehtäviä.

Työryhmän kokouksessa esittämän ehdotuksen mukaisesti työryhmän sihteeristö valmisti luonnoksen työryhmän viestiksi. Sihteeristön valmisteleva luonnos viestiksi käsiteltiin työryhmän seuraavassa kokouksessa 22.10.2025. Viestiluonnosta täydennettiin tässä kokouksessa käydyn keskustelun pohjalta ja se käsiteltiin uudelleen työryhmän kokouksessa 28.11.2025.

3.10 Vuoden 2025 alue- ja kuntavaalit

Työryhmä keskusteli omasta aloitteestaan keväällä 2025 samanaikaisesti toimitetuista alue- ja kuntavaaleista kokouksissaan 5.5.2025 ja 13.6.2025.

Vuoden 2025 alue- ja kuntavaaleissa hylättyjen äänten osuus oli suurempi kuin yksittäin toimitetuissa vaaleissa, mutta jonkin verran alempi kuin aiemmissa samanaikaisesti toimitetuissa vaaleissa. Työryhmän 5.5.2025 käymässä keskustelussa todettiin, että vaikka hylättyjen äänien suurempaa osuutta samanaikaisesti toimitettavissa vaaleissa verrattuna yksittäin toimitettaviin vaaleihin ei voida pitää yllättävänä, osuutta ei voida pitää myöskään tyydyttävänä. Työryhmän jäsenet ilmaisivat huolensa hylättyjen äänten korkeasta osuudesta vuoden 2025 alue- ja kuntavaaleissa ja toivat esiin, että tulevissa yhdistelmävaaleissa hylättyjen äänten osuutta tulee pyrkiä vähentämään verrattuna vuoden 2025 alue- ja kuntavaaleihin.

Työryhmä keskusteli alue- ja kuntavaalien järjestelyistä ja hylätyistä äänistä 13.6.2025 kokouksessa oikeusministeriön muistion¹⁹ pohjalta. Työryhmän käymässä keskustelussa nostettiin esiin myös kysymys, miten kehitettäisiin tiedotusta ehdokasasettelun suhteen esimerkiksi sähköisellä ehdokasasettelulla. Työryhmä esitti toiveen, että puolueiden edustajille järjestettäisiin erillinen tilaisuus, jossa läpikäytäisiin samanaikaisesti toimitettaviin vaaleihin liittyviä käytäntöjä.

Oikeusministeriö on tilannut kaksi ulkopuolista selvitystä, joissa tarkastellaan samanaikaisesti toimitettavia vaaleja ja tuodaan esiin konkreettisia kehittämissuhteita. Työryhmän käymässä keskustelussa kokouksessa 18.9.2025 todettiin, että on tarkoituksenmukaisinta käsitellä samanaikaisesti toimitettaviin vaaleihin liittyviä käytäntöjä omassa tilaisuudessaan myöhemmin keväällä 2026, jolloin on käytössä myös yllä mainitut selvitykset ja niiden suositukset.

19 Oikeusministeriön muistio vuoden 2025 alue- ja kuntavaalien toimittamisesta (5.6.2025, VN/12182/2025-OM-1).

Oikeusministeriö
PL 25
00023 Valtioneuvosto
www.oikeusministerio.fi

Justitieministeriet
PB 25
00023 Statsrådet
www.justitieministeriet.fi

ISSN 2490-1172 (PDF)
ISBN 978-952-400-343-8 (PDF)